

GLASHISTORISCH TIJDSCHRIFT

DE OUDE FLESCH

**37^E JAARGANG
2^E KWARTAAL 2014
NUMMER 137**

ISSN 1383-3049

LOSSE NUMMERS € 10,-

pont
EUROPE

Passionate about Packaging

European supplier of glass and plastic packaging

Containers and bottles for
pharmaceutical products,
food supplements and
sports nutrition

Sales offices and warehouses
in the Netherlands, Germany,
France, Great-Britain
and Poland.

www.pont europe.com
info@pont europe.com

Bezoek het **Nationaal Jenevermuseum**,
een levende **19de-eeuwse stokerij** in
hartje Hasselt.

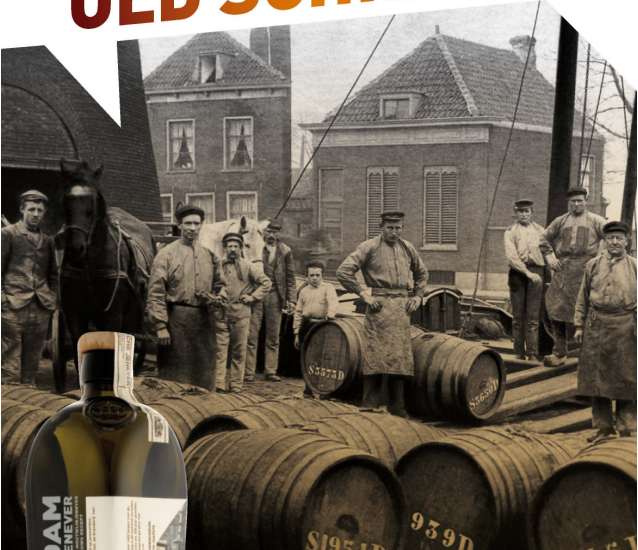

 **NATIONAAL
JENEVERMUSEUM
HASSELT**

WWW.JENEVERMUSEUM.BE

Nationaal Jenevermuseum | Witte Nonnenstraat 19 | 3500 Hasselt

OLD SCHIEDAM

**ORIGINAL SINGLE
MALT GENEVER**

**JENEVER
MUSEUM**

 **dijkstra
verenigde**

We pack the world

www.dijkstra.net

Address: Pascallaan 9, 8218 NJ Lelystad • P.O. Box: 2151, 8203 AD Lelystad, The Netherlands
Telephone number: (+31) (0) 320 - 266 181 • Fax: (+31) (0) 320 - 257 140 • E-mail: glas-sluitingen@dijkstra.net

Inhoud:

4. **Van Canal Grande tot
Rozengracht**
Peter Korf de Gidts
16. **LauLau flessen**
Johan Soetens
21. **Chris Lebeau en de invloed van
de Romeinse glasvorm op zijn werk**
Hans van Rossum
23. **In de schaduw van de
Westertoren**
Johan Soetens
Willem van Traa
32. **In Glas Verpakt – Shampoo
en Deodorant**
Peter Zwaal
38. **De Edwards en Horner
Patenten 1874**
Mark Potten
41. **Een Deens lid stelt zich voor**
Karsten Frederiksen Skov
42. **Eendraecht maakt Maecht**
Johan Soetens
44. **Glassammlertreffen Plön**
Willem van Traa
45. **Mededelingen en nieuws**

Redactie

Johan Soetens, jsoetens@hetnet.nl
Willem van Traa, wvantraa@xs4all.nl

**Verzamelaarsvereniging
“De Oude Flesch”
Opgericht 6 juni 1979**

Voorzitter;

Willem van Traa, wvantraa@xs4all.nl

Secretaris;

Joke Andringa, d.andringa@upcmail.nl

penningmeester, vice-voorzitter;

Klaas Prins, klaasprins43@gmail.com

website beheer en 2^e secretaris;

Arie Vijfvinkel, vijfvinkel@hotmail.com

Bibliothecaris;

Coos van Deursen, coosvandeursen@planet.nl

Beheerder bibliotheek;

Henk Hettinga, henk@jenevermuseum.nl

Lidmaatschap € 40,- per jaar.

Huisgenoten € 10,-

Giro 4142725 t.n.v. “De Oude Flesch”,

IBAN: NL90INGB0004142725

BIC: INGBNL2A

Schansbosch 11, Linschoten

Voor alle verdere informatie

website: www.deoudeflesch.nl

Van de redactie.

In 2013 kreeg Peter Korf de Gidts het eervolle verzoek van het Minneapolis Institute of Art een lezing te verzorgen onder de titel ' *Venetian Glass and the development of Façon de Venice Glass in Amsterdam and North Europe*'. Hij illustreerde zijn betoog onder andere met foto's van glazen die ooit via zijn antiquariaat een liefhebber gevonden hadden. Weer thuisgekomen herhaalde hij zijn voordracht voor een kleine groep genodigden. DE OUDE FLESCHE was er bij. De oude glashuizen in Antwerpen en Amsterdam maakten een kwaliteit die niet van de Venetiaanse producten te onderscheiden was. Daarom is het niet mogelijk de productielocatie te determineren van glas, opgegraven uit de Amsterdamse bodem. Dat maakt de collectie 17^e en 18^e eeuwse glasfragmenten die het Leerdamse glasmuseum verwierf des te interessanter. Een bericht daarover 'uit de schaduw van de Westertoren'.

In het zompige oerwoud van Gyana en ook in Suriname worden soms bijzonder gevormde flessen gevonden waarvan de productieplaats te herleiden valt naar Noord Duitsland terwijl we naar het gebruik er van slechts kunnen gissen en het een raadsel is hoe ze daar terecht gekomen zijn. Lau Lau flessen worden ze genoemd, naar enkele eilandjes in de monding van de Essequiborivier. Wie het weet mag het zeggen.

In april j.l. was het tachtig jaar geleden dat het damesblad Libelle voor het eerst verscheen. Bedrijfshistoricus Peter Zwaal kreeg de jaargang 1951 in handen en dook in de geschiedenis van enkele adverteerders. Aan één daarvan heb ik een speciale herinnering. De Amsterdamse firma Maas was op mijn eerste werkdag in 1953 de eerste klant die ik bezocht en ze bestelden zomaar 300 lotionflessen en 5000 Berkenlotionflesjes bij mij. Mijn dag kon niet meer stuk.

De zeer veelzijdige en begaafde kunstenaar Chris Labeau werkte enkele jaren voor de Leerdamse glasfabriek. Tussen hem en Copier boterde het niet en hij vertrok na enkele jaren. Hans van Rossum vergeleek enkele van zijn glasontwerpen met Romeinse voorwerpen en kwam tot interessante conclusies.

Kogel- of knikkerflesjes, in het buitenland bekend als Codd bottles, kenden in ons land slechts een eenvoudige uitvoering, maar niet in Engeland waar verzamelaars verwoed op jacht zijn naar bijzondere exemplaren. U leest er meer over op pagina 38 en als U daar eenaal bent aangeland gaat de rest vanzelf. Heeft U al een nieuwe abonnee aangebracht?

Johan Soetens

Verzamelaarsvereniging DE OUDE FLESCHE stelt zich ten doel het bevorderen van interesse in, en het verbreden van kennis over gebruiksglas van de oudheid tot heden. Dit heeft betrekking op de productiemethoden, de industriële verwerking en aspecten rond het gebruik van glas. Zij bevordert en ondersteunt het verzamelen van en het onderzoek naar historisch verpakkingsglas, drinkglazen en branche gerelateerde artikelen in de meest brede zin van het woord en streeft naar een vriendschappelijke samenwerking tussen haar leden onder andere door de uitgave van een kwartaalblad, een driemaandelijks bijeenkomst en een jaarlijkse veiling. Ook wil de vereniging samenwerken met gelijkgerichte organisaties waar ook ter wereld

Inleveren nieuwe kopij voor nummer 138
UITSLUITEND in Word document ZONDER OPMAAK
Over volle paginabreedte en foto's in JPG per separate e-mail

Voorpagina:
Met leeuwenmaskers versierde drinkbeker.
Antwerpen ca. 1590

VAN CANAL GRANDE TOT ROZENGRACHT

Façon de Venice glas in de Lage Landen

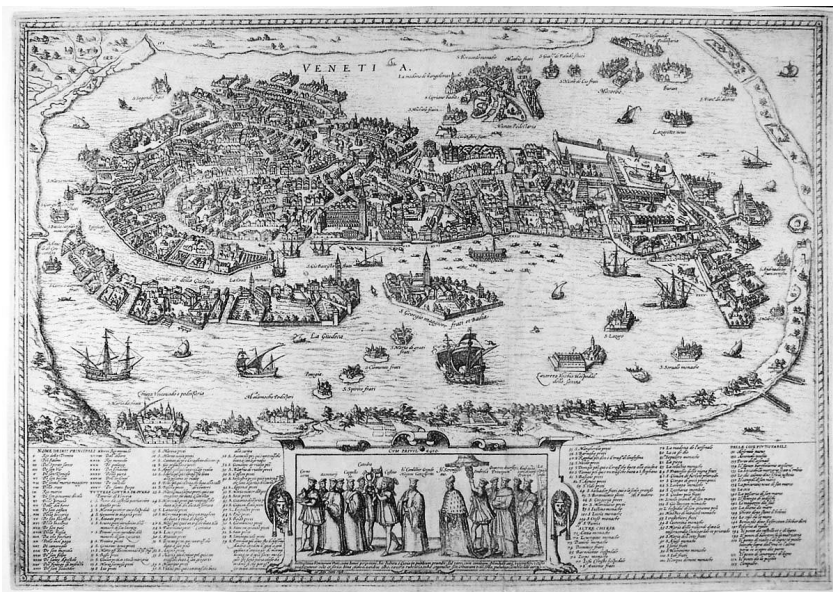
Een presentatie door Peter Korf de Gidts, Antiquair

Opgetekend en naverteld door Johan Soetens

Venetië rond 1450. Reeds vanaf 1291 werd hier op zo'n grote schaal glas gemaakt dat het eiland Murano in zijn geheel werd aangewezen om de glaswerkplaatsen te huisvesten.

De plundering van Byzantium door de kruisvaarders in 1204, de inname van de steden Aleppo en Damascus door de Mongolen in 1402 maar vooral de val van Constantinopel in 1453 zorgden voor een toevloed van glasblazers die in de stad aan de lagune een onderkomen zochten.

Tegelijkertijd betekende de Islamitische blokkade van de Oostelijke handelsroute dat de Dogestad zich op nieuwe markten in het Westen moest gaan richten.

Frans Hogenberg (Mechelen 1535-Keulen 1590); Gezicht op Venetië.
Coll. Prentenkabinet Museum Boijmans van Beuningen.
Rechts; Venetiaans drinkglas, een z.g. 'Tazza', 1680.

Venetië rond 1450.

Een geniale Venetiaanse glasblazer, Angelo Barovier (1405-1460), die de kwaliteiten van glasblazer en professioneel ambachtsman in zich verenigde vond rond deze tijd uit hoe glas te ontkleuren door toevoegen van mangaan-oxide als ontkleuringsmiddel. In vakjargon heet dat ook wel 'Glasblazers zeep'. De traditie wil dat Angelo, toen hij zijn ontdekking deed uitriep 'Cristallo! – Cristallo!'; het glas was zo helder als bergkristal. Dank zij deze eigenschap kon de ontwikkeling van brillen en microscopen op gang komen. Voor de hieruit gemaakte glazen, spiegels en karaffen vonden de Venetiaanse handelaren een willige markt in Vlaanderen, in die tijd een der hoogst ontwikkelde gebieden in Europa met de stad Antwerpen als belangrijkste cultureel centrum. Kooplieden importeerden grote hoeveelheden Venetiaans glas dat veel mooier werd gevonden dan de groene roemers en met noppen versierde bekers die vanuit Duitsland ingevoerd werden.

Boven; Venetiaanse drinkglazen, 2^e helft 16e eeuw
Onder links; Tazza, Venetiaans of Frans, 15,7cm. 1610-1630;
Rechts; Venetiaanse beker met blauwe rand, eind 15^e eeuw

Antwerpen rond 1550.

Nadat vanaf 1537 enkele onduidelijke pogingen waren gedaan om in Antwerpen een glasblazerij te vestigen kreeg in 1549 Jean de Lame, een koopman uit Cremona in Italië maar woonachtig in Antwerpen, van de landvoogdes Maria van Hongarije toestemming alsmede het alleenrecht voor het produceren van kristalglas 'à la mode et façon de Venice'. Het was de eerste keer dat deze term werd gebruikt

Joris Hoefnagels (1572-1616) Kaart van Antwerpen (Antverpia). Uit: Civitatis Orbis Terrarum. Coll. Prentenkabinet Museum Plantin Moretus.

Veel zegen rustte in het begin niet op de onderneming want in 1556 blijkt deze te zijn overgenomen door de Venetiaan Giacomo di Francesco die op zijn beurt geen kans zag het onderhoud van het bedrijf te bekostigen en de rechten afstond aan Giacomo Pasquetti, afkomstig uit Brescia in Italië. Hoewel zelf eigenlijk geen glasblazer maar meer koopman slaagde deze er in de Antwerpse glasproductie tot ongekende bloei te brengen. Zo wist hij een van de best bewaarde geheimen van Venetië, het maken van calcedoonglas, een imitatie van agaath, een siersteen van kwarts (SiO_2), in zijn glasblazerij toe te passen. Na zijn overlijden werd de zaak voortgezet door het hoofd van de glasblazerij, Ambrosio de Mongardo die gehuwd was met de Vlaamse Sara Vincks. Deze zette op haar beurt het bedrijf voort na het overlijden van haar echtgenoot. Uit personeelslijsten blijkt dat zes tot acht meesterglasblazers aan het werk waren, alle van Italiaanse afkomst. In 1598 hetrouwde Sara Vincks met de Italiaan Filippo Gridolphi die de leiding van de glasblazerij ('Het Gelaesenhuis' op de Meir), van haar overnam. Al die tijd genoot de onderneming naast het alleenrecht ook financiële ondersteuning en andere voorrechten van de stad. Gridolphi, die ook nog het alleenrecht op de import van Venetiaans glas verwierf, zou de laatste succesvolle Antwerpse glasmaker blijken te zijn. Na zijn dood in 1625 ging het bergafwaarts met deze nijverheid, zozeer zelfs dat niet eens precies bekend is wanneer rond het midden van de 17^e eeuw de laatste oven werd gedooft.

Kom van Calcedoonglas, Venetië, 16^e eeuw.

Enkele 16^e eeuwse voorbeelden van de hoge product kwaliteit en het vakmanschap van de Antwerpse glashuizen. Van links naar rechts; Met leeuwenmaskers versierde drinkbeker, H. 20 cm. ca. 1598; Bier (?)beker van z.g. 'ijsglas', H. 17 cm. ca. 1600; Geboorteglas met 'Filigrana a fili' met zilvermontuur. H. 22 cm. 1592.

'Hertog Alva' tafelbel. H. 20 cm. 1575-1600

Inmiddels was de in 1500 te Gent geboren Keizer van het Heilige Roomse Rijk, Karel V, gestorven en opgevolgd door zijn zoon, Philips II. Deze betrok na zijn troonsbestijging het El Pardopaleis te Madrid, het bestuur van de Lage Landen overlatend aan de Landvoogdes Margaretha van Parma. Het vervolg van de geschiedenis is ieder vanaf de schoolbanken bekend: hoe de vorst als fanatiek verdediger van het katholieke geloof zich gehaat maakte door zijn vervolging van Protestanten, de daarop volgende Beeldenstorm van 1566 en de komst van Fernando Álvarez de Toledo, beter bekend als Hertog van Alva om de beginnende opstand van edelen en protestanten in de kiem te smoren. In 1567 trok deze met een leger van 10.000 man Brussel binnen, voerde zware belastingen in, waaronder de fameuse 'Tiende Penning' waardoor hij ook grote weerstand bij de invloedrijke koopmansstand opriep. Door zijn instelling van de 'Raad van Beroerten' of 'Bloedraad' namen edelen, waaronder Willem van Oranje, de wijk naar het buitenland. Niettemin liet Alva op 1 juni 1568 een achttiental edelen op de Grote Markt in Brussel onthoofden als wraak voor de door hem verloren slag bij Heiligerlee, op 23 mei. De hierop volgende oorlog zou 80 jaar duren en de splitsing tussen de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden met zich meebrengen.

De noordelijke provincies van de Nederlanden omhelsden het protestantisme en riepen in 1581 met de 'Acte van Verlatinghe' de onafhankelijkheid uit. De zuidelijke provincies bleven echter onder Spaans regime. Antwerpen lag in het grensgebied en werd moest zich in 1585 na een belegering overgeven aan de Spaanse troepen. De haven werd geblokkeerd en dit alles deed veel kooplieden, wetenschappers, kunstenaars en ambachtslieden uitwijken naar het Noorden, naar steden als Haarlem en Leiden en vooral Amsterdam.

Dit alles is bekend. Minder bekend is dat Philips II een enthousiaste glasverzamelaar was. Uit een inventaris uit 1564 blijkt dat zijn collectie bestond uit 320 stuks Venetiaans glaswerk en 320 stuks 'Façon de Venice' uit glashuizen in Barcelona. Zijn vierde vrouw, Anna van Oostenrijk, verwierf daarbij nog 300 'Façon de Venice' glazen, eveneens gemaakt in Barcelona. Toen Philips II daar in 1685 een statiebezoek bracht bevond zich in de meereizende hofhouding een historicus, de Nederlander Hendrik Cock die in zijn reisverslag nadrukkelijk melding deed van het belang dat de glasnijverheid betekende voor de stad.

Amsterdam 1560- 1661. Collectie Universiteit van Amsterdam. Hieronder; Het Begijnhof in Amsterdam naar een tekening van H.Scholte. Bij de Alteratie van 1578, toen het Calvinisme de officiële staatsgodsdienst werd, ging het eigendom van de 14^e eeuwse orde der Begijnen over naar de Gemeente Amsterdam.

vrijstelling van wachtlopen. Er werd gezorgd voor droge opslag van het hout en ook werd betaald voor de ovenstenen. De spiegelhandelaar Raimondo stond garant voor Obizzo's komst op de afgesproken datum. Wat de Raad niet wist was dat acht jaar voor zijn aankomst in Amsterdam Obizzo een bedrag van honderd en zeven gouden ducaten had ontvangen van de eigenaar van het glashuis 'Le Tre Corone' om daar te komen werken. In plaats daarvan smeerde hij hem met het geld naar Londen. Daar werkten al verschillende Venetianen, waaronder de beroemde Jacopo Verzellini, werkzaam in de glasblazerij 'at Crutched Friars' en op dat moment de succesvolste maker van Façon de Venise glas in Londen. Na korte tijd vertrok Obizzo om op te duiken in Antwerpen waar hij waarschijnlijk enige tijd gewerkt heeft in het glashuis van Sarah Vincks. Die klaagde er herhaaldelijk over dat de glasblazers die zij met grote moeite en kosten naar Antwerpen had gehaald door de glashuizen in Middelburg en Amsterdam werden weggevoerd. (*'Les dicts ouvriers ne sont recouvrables sinon avec grand paine, danger et frays incroyables..... En la ville de Middelborgh et en Amsterdam l'on a erigé fournaies de cristallin.....leur y donne beaucoup plus de franchises et l'immunité.....'*)

Amsterdam rond 1650.

Amsterdam profiteerde enorm van de instroom van talent uit het zuiden. Door de blokkade van de Antwerpse haven kon die van Amsterdam zich zonder concurrentie ontwikkelen. De welstand van de gegoede burgerij ontwikkelde zich vanaf 1600 tot een tot dan toe ongekend niveau. Dat is onder andere zichtbaar aan de bij hun welstand behorende schilderijen met stillevens van onder andere Willem Heda, Pieter Claesz, Judith Leyster en Clara Peeters, waarop glazen staan afgebeeld – en niet alleen Façon de Venise glazen maar ook gebruiksglazen als roemers voor wijn en bekers voor bier.

Inmiddels zorgde de instroom van zoveel immigranten ook voor problemen. De stad, die in 1580 nog slechts 30.000 inwoners had, telde in 1622 reeds 100.000 en het was voor het stadsbestuur een groot probleem om huisvesting en arbeidsplaatsen voor hen te vinden. Toen de Venetiaanse glasblazer Antonio Obizzo, telg uit een bekend glasmakersgeslacht uit Murano, zich aanmeldde met het verzoek hem een patent te verlenen om een glasblazerij voor het maken van 'Cristallo' op te richten werd hij dan ook met open armen ontvangen. Obizzo had de steun van zijn landgenoot Raimondo, een reeds in Amsterdam gevestigde handelaar in spiegels. Het was niet zo gemakkelijk om een geschikte plek te vinden voor Obizzo's glashuis in de overvolle stad. Uiteindelijk besloot de Raad de wasserij en de bakkerij van de Begijntjes, wier panden eigendom van de stad waren, daarvoor te gaan gebruiken en de arme Begijnen moesten het veld ruimen. De burgemeesters van Amsterdam maakten een contract op per 22 augustus 1597 waarin vrijstelling van belasting op bier en hout werd vastgelegd alsmede

Jacopo Verzellini; Drinkglas, Londen, 1583. H. 21 cm.

Van links naar rechts: Vleugelglas, H. 12 cm. 1600-1625; Nederlands drinkglas, laat 16^e eeuw, H. 10,7 cm.; Beker met ringen, H. 13 cm. 2^e helft 17^e eeuw.

Hieronder: Beker, 'Filigrana a fili', Amsterdam, 1600-1625 H. 17,5 cm.; Wafelbeker 'Façon de Venice' H. 21,4 cm. ca. 1600. Beneden: Pieter Cleasz. (1596(?)-1660); Ontbijtje. Coll. Museum Boijmans van Beuningen.

Inmiddels was Obizzo in Venetië 'In Absentia' veroordeeld tot het terugbetalen de honderd en zeven gouden ducaten en tot vier jaar op de galeien. Ook stond er een prijs op zijn hoofd.

Uiteindelijk arriveerde Obizzo en zijn medewerkers op tijd in Amsterdam en zodra de oven klaar was, een werk waar veel ervaring en kennis bij te pas kwam, begon hij met de productie van Cristallo. De onderneming was echter geen lang leven beschoren. Obizzo mocht dan een excellente glasblazer zijn, als handelaar was hij niet succesvol en het viel hem niet mee met de plaatselijke gewiekste glasverkopers te concurreren. Daarbij hielp het niet dat hij de taal niet sprak. Op een kwade dag in 1600 verdween Obizzo in het niets. Wellicht viel hij in handen van een premiejager. Het is bekend dat het met de heren uit de Dogestad ook op lange afstand kwaad kersen eten was.

De productie werd nog enige tijd voortgezet onder leiding van de glasblazer Antonio Miotti maar in 1601 sloot de Raad de glasblazerij om in plaats daarvan een vergunning te verlenen aan de koopman Jan Janszoon Caerl, of Carel, een der latere oprichters van de V.O.C. en dus een invloedrijk man. Het nieuwe glashuis werd gebouwd op de Kloveniers Burgwal tegenover de Oude Mannenhuispoort met Antonio Miotti als meester glasblazer en Carel's schoonzoon Jan Hendriksz Soop als bedrijfsleider. Vanaf het begin werden er vooral wijn- en bierglazen in Cristallo gemaakt. Bierbekers met filigranadraden in o.a. wit, rood en blauw werden veel gevraagd. Iedere meester glasblazer moest met zijn assistent honderd tot honderd en tien glazen per dag maken. Dit werd de zogenaamde 'Amsterdamse Standaard'. (En niet alleen in Amsterdam. Op 19 september 1626 sloot Giovanni Bormioli, glasblazer uit Nevers een contract om te werken in een glasfabriek te Arcour, nabij Rouen. De betaling zou 67 'Livres' en 10 'Soldi' bedragen waarvoor de arbeiders dagelijks honderd en tien drinkglazen moesten maken).

In 1603 vroegen Carel en Soop toestemming tot uitbreiding teneinde glazen handelskralen te maken. Deze werden gebruikt in de slavenhandel en waren een ruil- en betaalmiddel aan de kusten van Afrika, Azië en Noord Amerika. Met een hoeveelheid kralen uit Soop's glasfabriek, ter waarde van zestig Guldens, werd ooit Manhattan van de Indianen gekocht.

Amsterdam was trots op haar glasproductie. Een schenking van de V.O.C. aan de Japanse keizer in 1608 omvatte naast zwart laken (de Amsterdamse productie hiervan was beroemd) ook meer dan zeventig stuks glas uit de fabriek van Soop, waaronder een aantal 'Danksycker Flesschen'.

Aankoop ten behoeve van een geschenk aan de Keizer van Japan (1608)

**Door Victor Sprinckel, koopman der Vereenigde Indische Compagnie van Pananien (Siam):
Glazen aengaende d'oude en Vereenigde Compagnie van Amsterdam**

6 groote commen	á 12 st.
12 schotels	á 8 st.
3 geijsde bekers met pipen	á 7 st.
1 acker cop	á 15 st
3 fransche kelcken	á 6 st
9 cleyne commekens	á 6 st
5 claere cristalyne bekers	á 6 st
4 gestreepte bekers	á 6 st
7 fransche wijnglazen	á 4 st

Somma K. 17.18.-

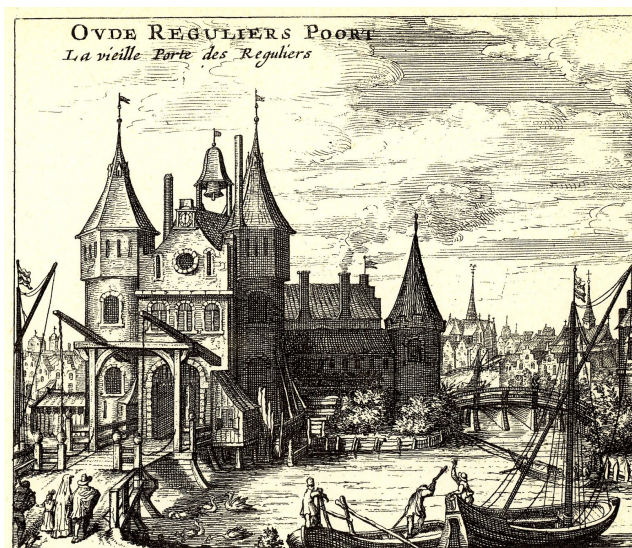
**Door Melchior van Santvoort van de Oost Indische Compagnie:
Aengaende de Vereenigde Oost Indische Compagnie:**

10 ellen zwart laken afgesneden van 't stuk no. 22	
volghens 't racgasven	K. 90.-
13 dancksycker flesschen	á 4 st
6 blauewe ronde flesken	á 2 ½ st
4 ditto wat hoogher	á 1 ½ st
7 cleene commekens	
porcelaine fatsoen	á 3 st

Somma K. 94.14.-

Inzet: Kralenketting uit de fabriek van Soop, ca. 1610. Coll. P. KdG.

In 1613 verloor de glasfabriek van Soop haar monopolie. In dat jaar gaf de stad aan Abraham van Tongerlo, een Antwerpse koopman van Amsterdamse afkomst, eveneens vergunning een glashuis te exploiteren. Deze had vijftien jaar in Venetië doorgebracht en had daar waarschijnlijk ervaren hoe men met de glasfabricage geld kon verdienen. Als ruimte werd hem de door de in 1593 begonnen stadsuitbreiding in onbruik geraakte Regulierspoort toegewezen, een zware vesting uit 1485 aan het einde van de Kalverstraat. Voorwaarde was dat hij naast het gebruikelijke personeel ook permanent vijftig ongeschoolde mannen van boven de 16 zou tewerkstellen. Die werden door het stadsbestuur aangewezen en kregen daarvoor een vergoeding van vijf cent plus een passende hoeveelheid bier per dag. Oorspronkelijk zou van Tongerlo uitsluitend spiegels fabriceren maar daar hield hij zich niet aan tot grote ergernis van Soop wiens glasblazers hij constant trachtte af te troggelen.

Lang heeft dit glashuis niet bestaan. In 1619 brak een hevige brand uit die het poortgebouw vrijwel geheel in de as legde. Alleen de Westelijke toren bleef bestaan. Deze is nu iedere Amsterdammer bekend als de Munttoren.

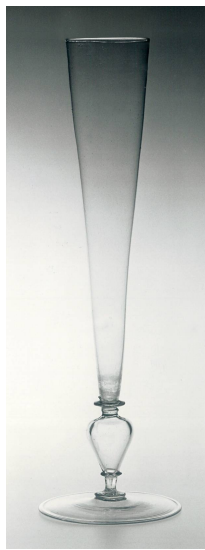
Ook zonder brand was het moeilijk een glasblazerij in stand te houden. Concurrerende glashuizen trachtten onophoudelijk de beste vaklui bij elkaar weg te kopen. De vaak temperamentvolle glasblazers uit Venetië en vooral ook Altare spraken de taal niet, haatten het vochtige klimaat, vonden het eten niet lekker en de vrouwen onbereikbaar. Het feit dat de meesten analfabeet waren zal ook niet meegewerkt hebben. En dan waren er nog de machtige Amsterdamse koopmansfamilies die hun eigen import van Venetiaans glas niet graag in gevaar zagen gebracht en die de lokale productie trachtten te boycotten.

Drie vleugelglazen, Amsterdam 1650-1675

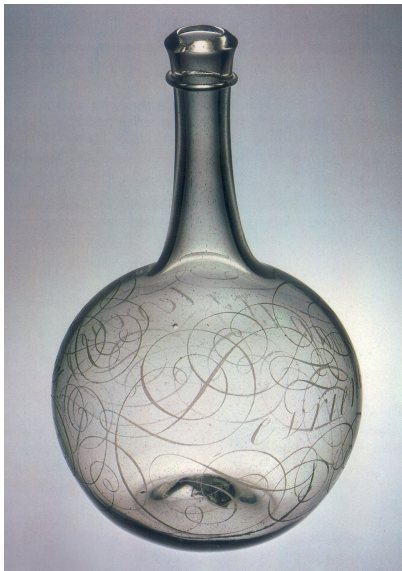
Dat ondervond ook Guy Libon die geassocieerd was met het Luikse geslacht Bonhomme en in 1634 een glasblazerij begon nabij het Kartuizerklooster met glasblazers uit Altare. Volgens een contract, gesloten ten overstaan van notaris N.Jacobs dd. 14 juni 1639 engageerde hij 3 glasblazers '*tous demorant á l'altare duché mont ferrare*' om '*verres de cristalles de toute fasson*' te maken. Zij verdienden per maand '*diex pistolles despagne*' waarvoor ze dagelijks 110 glazen moesten leveren. Daarbuiten moest de consul van Altare nog een bedrag worden gezonden. Lang heeft de fabriek niet bestaan. In 1641 trok Libon een compagnon aan: Jacopo Castellano, (of Jacques Casteleyn) die zich in een verzoekschrift aan de Burgemeesteren en Regenten van Amsterdam beklagt over de tegenwerking van de Amsterdamse kooplui terwijl hij toch alle soorten flessen, Heilbronse roemers en andere glassoorten maakt die vroeger geïmporteerd moesten worden. Maar dat was het hem nu juist! In 1642 hield Libon het in Amsterdam voor gezien waarna hij met meer succes in 1645 een glasblazerij stichtte in Maastricht.

In 1930 werd op de Keizersgracht 418-424 het Gereformeerd Gymnasium gebouwd en daarbij werden de resten van een oude glasfabriek gevonden. Deze werden zowel door Professor Hudig als P.M.Cochius als zodanig gedetermineerd. Na de verhuizing van het Gymnasium in 1970 werd het gebouw ingericht als appartementencomplex. Waarschijnlijk was dit ooit de plaats van de laatste 'Cristallo' manufactuur in Amsterdam - en de meest succesvolle - 'De Twee Rozen', gevestigd aan de westzijde van de Keizersgracht tussen de Reestraat en Berenstraat waar aan de gevel van het pand een bord hing ('Daer waer de twee Rosen uithangen'). Voor de bouw kreeg Claes Rookense (of Rokusz.) een renteloze lening van Burgemeester en Magistraten van zes duizend gulden. In een acte uit 1633 van notaris P.Carels wordt zijn volledige naam vermeld als Claes Rocus Jaket. In 1657 verkocht zijn zoon Claes Claesz. Jaquet, inmiddels eigenaar geworden, het gebouw om een nieuwe glasblazerij te beginnen aan de Rozengracht.

Van links naar rechts: Fluitglas met gegraveerde voorstelling Prins Willem III / King William I of England, ca. 1670; Hollands fluitglas 1660. H.36,5 cm. ; Clara Peeters,(stilleven-schilderes, 1594-na 1657) 'Vanitas' met soortgelijk glas.

Vanaf 1660 was deze in vol bedrijf met als meester der fabriek Jan (of Joan) Vroulingh. Deze glasblazerij behoorde tot de beste 'Façon de Venice' werkplaatsen van haar tijd en de producten konden wedijveren met het mooiste uit Venetië. Tijdgenoten waren er vol lof over en het bedrijf behoorde tot de bezienswaardigheden van Amsterdam. Hier huurde de beroemde Duitse wetenschapper en alchemist Johann Glauber, uitvinder van het Gold Rubin- en mogelijk ook van het loodglas, werkruimte voor zijn experimentele glasrecepturen en ovenconstructies. (Zie ook het artikel 'Goldrubinglas' in DOF 122).

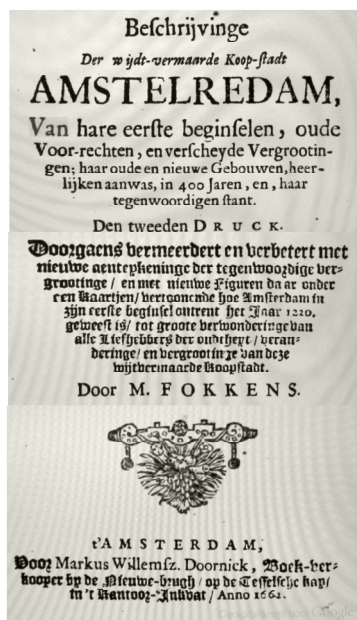
Hollandse schenkfles 'Vriendschap is het Zout des Levens', 1697, H. 25 cm.

In 1664 schreef de Duitser Filips van Zesen in wat wel de eerste Baedeker ter wereld wordt genoemd: zijn *'Beschrijvinge van de Stad Amsterdam'* waarin hij aandacht aan De Twee Rosen schenkt waar *'allerlei flessen, glazen kogels, wijn, bier en andere glazen zoals men ze maar hebben wil'* worden gemaakt. Met bekende glasblazers werden contracten gesloten, waaronder Louys Miotte die voor 100 gewone wijnglazen of voor 110 bierglazen een rijksdaalder ontving. De Venetiaan Nicoletto Stua maakte tevens slangenbokalen waarvoor hij per 20 stuks twee rijksdaalders kreeg als ze met deksel gemaakt waren. Zonder deksel was dat één rijksdaalder.

De heldere fluitglazen en drinkglazen die door De Twee Rosen werden gemaakt waren geschikt voor diamantgravure. De Groninger (!) Melchior Fokkens besteedt in zijn *'Beschrijvinge der Wydt vermaarde Koops-stadt Amstelredam'* uit 1663 ruim aandacht aan *'Het Glashuys en zijn wonderlicke vreemdigheid'*.

Toch kwam in 1679 met de verhuizing naar Haarlem een einde aan deze roemruchte glasblazerij. Een van de oorzaken was de introductie van het loodglas dat gemaakt werd door 30% loodoxide aan de grondstoffen toe te voegen. (Zie hiervoor *'De Uitvinding van het loodglas'* in DOF 126 alsmede *'Glashuis de Twee Rozen'* in DOF 124). Het verschil tussen Façon de Venice en loodglas was gigantisch. Sodaglas was bros, het heeft een kleurzweem en is fragiel. Loodglas glanst, is zwaar en het heeft een heldere klank. Tevens is het

zeer geschikt om met het rad op te graveren, een manier van decoreren die tegen het eind van de 17^e eeuw zeer geliefd was geworden. Het kwetsbare Façon de Venice glas was tegen de druk van het graveerwiel minder bestand en het duurde dan ook niet lang of het werd door loodglas verdrongen. Het betekende de definitieve val van Venetië als machtigste industrie in de wereld van het glas: met recht het einde van een tijdperk.

Verhaal van 't Glashuys en zijn wonderlicke vreemdigheid.

'Dit staat op de Rooze-graft aan 't endt- een der voornaamste en kunstigste werk-stukken. Niet alleen van Amsterdam maar van de geheele Werelt. Van binnen komende ziet men 't wonderlijkste dat met hier in de stadt mach beoogen. Daar zijn twee Ovens – plag voordezen niet meer dan een te zijn- en nu van 't Jaar heeft er de Meester of de Heer van dit Huys noch een laten zetten.

Hier zijn omtrent dertig werklieden – deze Ovens branden nacht en dag en dit vuur mag niet uitgaan. De stoffe daer 't Glas van gemaakt wort leyt in deze vuurige Ovens in eenige potten die met lange ijzers die van binen hol zijn daer wort uitgethaalt en deze stoffe heeft de gelijkenisse van gloeyend lijn – en wordt geformeerd en geboogen na dat men 't maaksel der glazen begeert. Vijf of zes gaten heeft elk Oven daar de voornoemde stoffe wort uytgehaalt.

In dit Glashuys worden nu allerhande Glazen gemaakt die men kan bedenken. Voor dezen plag Venetien alleen de kristalyne en fijne glazen te maken maar nu worden ze hier alzo goed en fijn gemaakt als oyt Venetien gedaan heeft, zodat nu hedendaags daar van Amsterdam zoo wel als de vergelegen plaatzen beroemt is. Dit Glas-huys heeft nu konstige Werk-bazen die niet anders doen als zulk kristallijn glas maken: waarlijk een wonderbaarlijk toestel dat voor al waardig is om te zien. Men maakt hier niet alleen gemeene engewoonlijke drinkglazen maar alle sierlijke en uytnemende vreemt maakzel als Fluyten, Schalen, overdekte kostelijcke Koppen na de maniere der goude overdekte Kelken, kostelijke Kroezen, kleyne en aardige Drink-kroesjes, heel witte en andere met

blauwe en ander gekleurde randen. Ook heel nette Wijnglazen, Kopjes en ander oudt en nieuw werk ja, ook dat men nooit gezien heeft. Want de werk-lieden maken het al zoo 't de Heeren en Juffrouwen kunnen bedencken.

Hier gaat men door groote Pakhuysen die vol Glazen van allerley maakzel en kunstig fatzoen bij duizenden leggen. Ook in de Winkel gaat men langs de Kasten daar men allerley fijn en kristallijn Glas in grooten overvloed ziet leggen.

Dit werk moet nacht en dag voort gaan doordien 't vuur alltijd moet branden. Aan Turf en Hout is alle Week wel in dit huys van doen voor hondert of hondert zestig guldens daar by zoo veel Werk-lieden en anders, dat Jaarlijs een over groote kosten behoelt'

Noot: Voor de bewerking van bovenstaand artikel is mede gebruik gemaakt van;

M.Fokkens; Beschrijvinge der Wydt-vermaarde Koop-stadt Amstelredam enz. Amsterdam 1663/ 1664

Ferrand W.Hudig; Das Glas, Wenen 1923

Johan Soetens; Verdwenen glasfabrieken in Nederland (In Glas Verpakt/Packaged in Glass), Amsterdam 1999/2001.

SUMMARY

*Pieter Montier (1661-1711) View of Venice, 1704.
Right; Trompet, 20 cm. 1675.*

Venetian glass was so clear, that it was called 'Cristallo', after the much sought after rock-crystal of ancient times. Thanks to the exceptional qualities of the Venetian glass the first spectacles and microscopes could be developed.

The, highly appreciated, glassblowers were kept in isolation. It was in the mind of the Venetian rulers to guard the secrets of glassmaking from becoming general knowledge. Once becoming glassmaker in Venice, it was not easy to leave the city without risking imprisonment of one's family, or being condemned 'in absentia' to the galleys and even being assassinated.

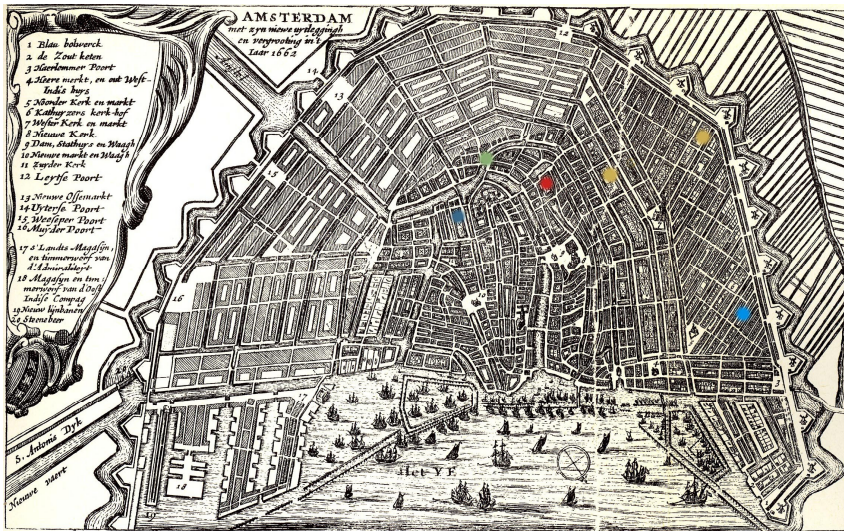
Until 1600 glassblowing was done while standing. Thanks to the invention of the glassmaker's chair, with arm rests that enabled the glassblower to roll his blowing pipe back and forth, the work became less strenuous. At the same time it was easier to adorn glasses and candelabras 'à la façon de Venise'. The blowing of bottles, however, would remain a standing job for centuries to come.

During the first half of the fifteenth century two events caused an important inflow of glassblowers into Venice. In 1402 the cities Aleppo and Damascus, centers of glass art in their own rights, were conquered by the Mongols and in 1452 the Turkish troops finally broke through the walls of Constantinople, causing many artists to flee to the haven of refuge in the Laguna. It made Venice the exclusive center in glass art, but it forced the Doges at the same time to look more then before to the West of Europe for trade. It was the right time to do so.

*Covered Bowl. Early 17th century, made either in
Antwerp or in Soop's glasshouse in Amsterdam*

Façon de Venise in Antwerp. In those years, Flanders was one of the most developed areas in Europe. The Emperor Charles V was born in the Flemish city of Ghent (1500). In spite of the fact that his son, Philip II, preferred Spain to the Low Countries, the city of Antwerp remained one of the most important centers of culture and, in the sixteenth century, it was one of the richest centers of culture and trading. It was the first city in the Low Countries that would welcome an Italian glassmaker, after rich merchants had offered a considerable amount of money to Venetian master glassblowers to persuade them to come. Master Glassblower Jacopo Paquetti is the first known by name who started production there, after others had tried and failed. He and his fellow countrymen made Antwerp one of the largest production centers of glass 'à la façon de Venise'. In 1568 the city of Liège also installed a glass factory. Building material and the necessary tools were brought in from Antwerp, which certainly did not please the magistrates of that city. Emperor Charles V, granted the city of Antwerp imperial privileges and monopolies, to no avail. The Dutch, across the Schelde river, were not impressed and in 1581 the city of Middelburg persuaded a glassblower from Antwerp to build a glasshouse, granting him citizenship, freedom from taxes and guard duties, thus opening the long list of attractive conditions, used by magistrates to attract industry. The glass industry in Antwerp lasted for only a century. It could not compete with the growing competition from the region of Liège and in 1642 the fire in the last furnace was extinguished. The glass industry in Middelburg lasted till 1800.

Amsterdam in 1662. From; M.Fokkens; Beschrijvinge der Wijd-vermaarde Koop-stadt Amstelredam enz. Amsterdam 1663/ 1664. Markings indicate the glasshouses of Obizzo, Soop, van Tongerloo, The Two Roses (2x) and Libon.
Right: The Beguinage in Amsterdam, ca. 1600.

Amsterdam was among the first cities in the Netherlands to have a glasshouse within its walls. In 1597 it had the pleasure of welcoming Antonio Obizzo, from the glass factory 'le Tre Corone' in Murano. He was on the run, after breaking his contract in Venice. Since then he had worked in London, where he probably met his famous countryman Jacopo Verzellini, working in the glasshouse 'at Crutched Friars' and later in Antwerp, where he must have been employed by the glasshouse 'Het Gelaesenhuis' owned by Sarah Vincks. She was the widow of the Venetian glassblower Ambrosio de Mongardo, who, after the original owner, Giacomo Paqueti had passed away successfully had continued the activities of the glasshouse.

Obizzo had a price of one hundred pounds on his head and was condemned 'in absentia' to four years in the galleys. The City Fathers allowed him to build his 'glasshouse' on the bleach field of the Beguines and to make his lodgings in their infirmary. The presence of his devout neighbors, however, brought him no good fortune. Four years later Antonio Obizzo was on the run again, (probably pursued by his former Venetian employers), his glasshouse razed to the ground, while the Beguines quietly repossessed their bleach field again. Today the Beguinage is still a secluded place in the centre the city, loved by the locals and tourists for its quiet and calm atmosphere.

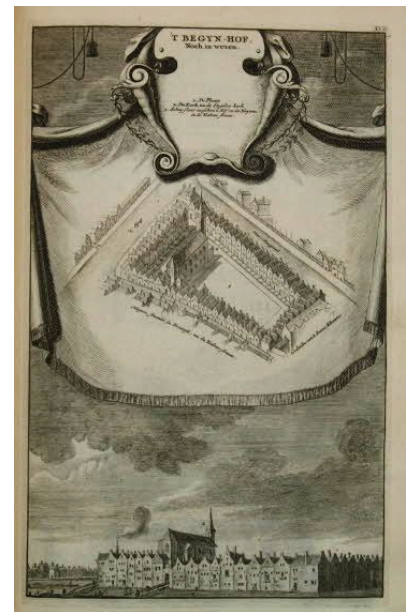
In 1601, Jan Janszoon Carel, a trustee of the powerful Dutch East India Company started a glasshouse. It became renowned under the name of his son-in-law, Jan Hendriksz Soop, who owned the factory from 1613 until its discontinuation in 1623. It was here where the sixty guilders worth of glass beads were made with which the Dutch bought Manhattan from the Indians. The painter, Rembrandt, lived and worked in the same area and created one of his famous paintings, 'The Syndics' (De Staalmeesters), almost around the corner from Soop's factory. It is now in the Rijksmuseum in Amsterdam. Floris Soop, brother of Jan Hendriksz, had his portrait painted by Rembrandt (now in the Metropolitan Museum of Art, New York).

The Soop glasshouse produced glasses 'Façon de Venice' of supreme quality, no doubt thanks to its Venetian glassblowers. One of them was Antonio Miotti, the former master-glassblower of Obizzo's ill-fated glasshouse. The Counsel of Amsterdam granted Jan Janszoon Carel a twelve-year monopoly for the making of glass but, after

its expiration, did not renew it. Instead, the merchant Abraham van Tongerloo was allowed to install a glass factory under the condition that he would employ fifty unskilled labourers, to be appointed by the City Counsel. Finding employment for the many jobless was of great concern to the magistrates of a city that, between 1588 and 1620, had the number of inhabitants seen more than tripled. The new glasshouse (1613-1619) was built inside one of the fortified gates of Amsterdam, the 'Reguliers' gate that had become obsolete after the enlargement of the city Six years later the building was destroyed by fire. Today all that remains of the old fortifications is what is known by tourists as the 'Mint Tower'.

Dutch Rummers, 17th century. H. 12-15 cm.

In 1634, Guy Libon, a glassmaker and trader from Liege, started a glasshouse in the old Carthusian convent. His factory was probably the first in Amsterdam that did not employ Venetians but craftsmen from Altare. Their names, labour conditions and the money due to the Consul of Altare, can be found in the city archives. Libon's factory produced glassware that had, until then, been imported by the powerful merchant families in the city. He soon found that it was not wise to make oneself enemies in those circles and was forced to close his factory in 1642.

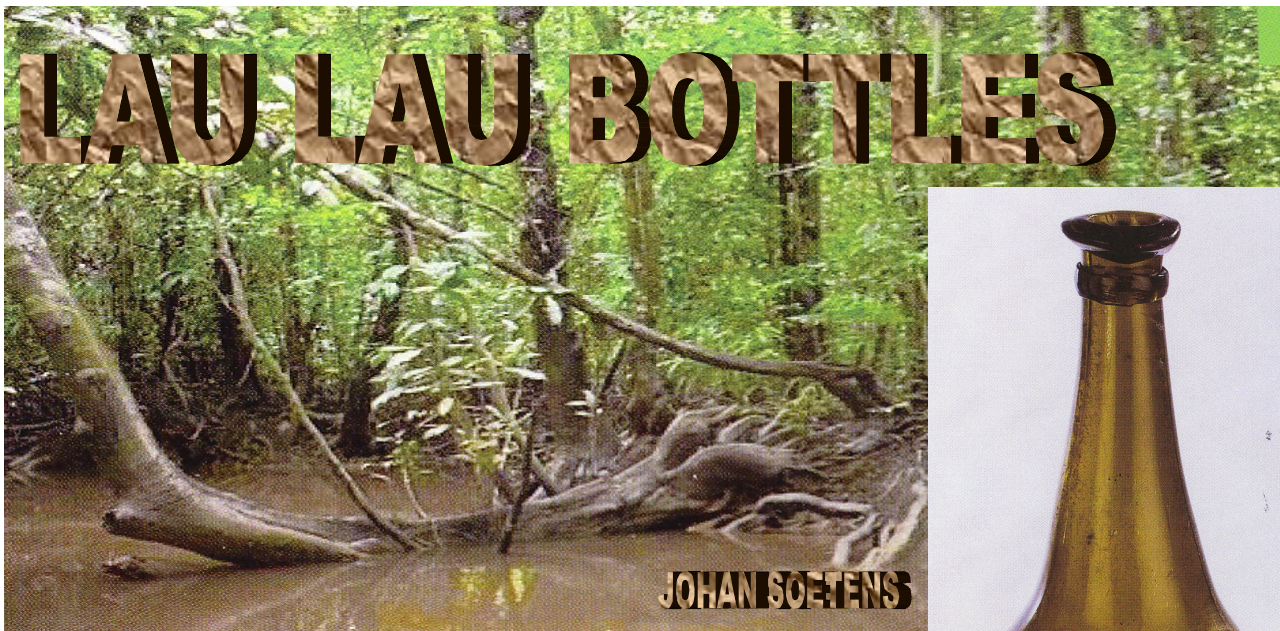

From left to right: Dfecanter, Amsterdam, 17th century H. 17 cm.; Serving bottle, Mooleyser, 1680; Seahorse Goblet, Mooleyser, 1670-1685. H. 18 cm.

One of the most renowned glasshouses was situated on the Amsterdam 'Rozengracht'. First established on the 'Keizersgracht' (Emperor's Canal) in 1621, the factory was moved to the Rozengracht when the expansion of the city and the creation of the famous, horse shoe-shaped system of canals made it possible. Between 1660 and 1679 this glasshouse of Claes Roockense, named '*De Twee Rozen*' (The Two Roses), produced 'Venetian' glassware of high quality that made it famous. A picture of the furnace can be seen in Prete Neri's book, '*Ars Vitraria*', that was published in Amsterdam in 1669. The famous German alchemist Johann Glauber worked here and experimented with glass recipes in his quest for the Stone of Wisdom. Some of his inventions, such as the making of Gold Rubin glass were developed later by Johann Kunckel and his recipe for lead glass was eventually taken by the master glassblower Baptista da Costa to England, where it was further developed by George Ravenscroft. The difference between this lead glass and the venetian soda glass was enormous. It lend itself much better to engraving, had a clear sound, was far more heavy and beautifully clear. Towards the end of the 17th century it had almost completely ousted venetian glass out of the market and consequently it brought the closing down of the glasshouse De Twee Rozen. In 2006, a building program for part of the premises gave the archaeological department of the city of Amsterdam the opportunity to do some excavations during which foundations of the old glass furnace were found as well as a considerable amount of glass waste, forming an invaluable study collection of products and technological methods of the glasshouse. (For an extensive report see or download: 'Amsterdam Archaeological Reports 50- ISSN-1872-5139)

So-called Comet beaker, 2nd half 17th century with finds from the former glasshouse 'The Two Roses'.

Je kunt er gemakkelijk overheen lezen en dat heb ik dan ook jarenlang gedaan. In Willy Van den Bossche's boek *Antique Glass Bottles etc.* staat op pagina 314 bijgaande fles uit ca. 1770 afgebeeld, geblazen in Mecklenburg en voorzien van een flensvormige monding om het vastbinden van de kurk mogelijk te maken. Het zou dus een speciale champagnefles kunnen zijn en Willy vermeldt er bij: *'In the U.S.A. this bottle is known as a Lau Lau bottle'*. Ik dacht altijd 'Rare kerels die Amerikanen' tot ik in het januarinumnummer 2014 van het Engelse verzamelaarsblad **'Antique Bottle Collector'** een artikel las van Paul Hanrahan. Dank zij een uitruilovereenkomst konden wij een aantal gegevens en afbeeldingen daaruit in dit artikel verwerken. Het onderwerp biedt tevens een interessante blik in de koloniale geschiedenis van ons land.

*Wijn (Champagne?) fles,
Mecklenburg ca. 1770. H. 25 cm.
Inh. 80 cl.
Coll. Willy Van den Bossche*

Lau Lauflessen danken hun benaming aan enkele kleine eilandjes in de monding van de Essequiborivier waarvan het stroomgebied geheel ligt binnen de grenzen van Guyana. Het is de langste rivier tussen de Orinoco en de Amazone en stroomt vanaf de Braziliaanse grens over duizend kilometer naar zee. De monding van de rivier is zo'n 30 kilometer breed maar scheepvaart is hier nauwelijks mogelijk vanwege de vele eilandjes en ondiepten en verder dan een tachtig kilometer landinwaards komen ook kleine schepen niet. De rivier is genoemd naar de Spaanse ontdekker Juan de Esquivel, die deelnam aan de tweede reis van Columbus in 1493.

Vanaf 1615 vestigden zich Hollandse kolonisten op de eilanden in de

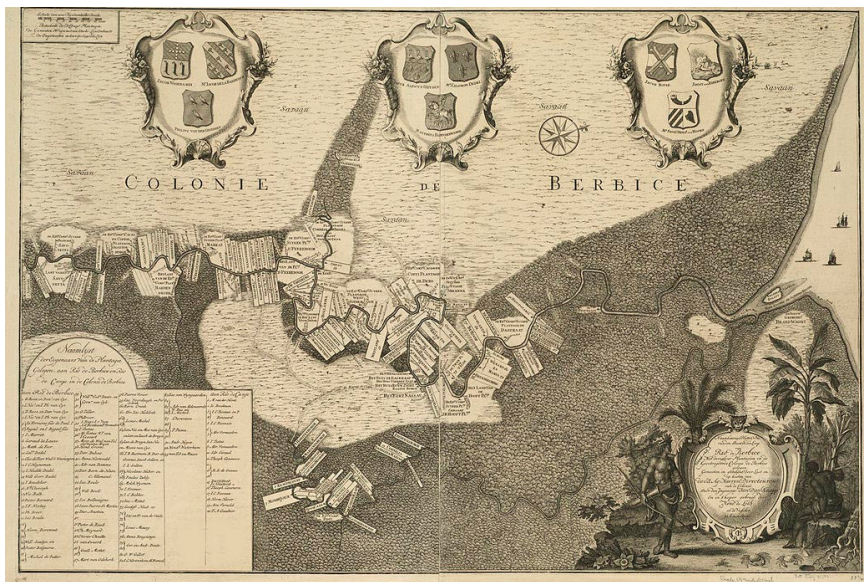
Boven; Bijzonder lange Lau Laufles (28,8 cm.) gevonden langs de Berbice rivier. (Foto ABC). Rechts: Kaart van de Bernice kolonie uit 1720.

Het zou niet de laatste slavenopstand zijn in Guyana. In 1795 brak een groot oproer uit langs de Demerara rivier en een tweede in 1823. Hoewel beide in bloed gesmoord werden bracht het binnen het Engelse Parlement een beweging op gang om de slavernij af te schaffen. Dat gebeurde uiteindelijk op 1 augustus 1834. De leider van de Berbice opstand, Coffy, wordt in Guyana nog altijd vereerd als nationale held.

riviermonding die bedekt waren met bijna ondoordringbaar oerwoud dat tot aan de waterkant doorliep. Verbinding was alleen per boot mogelijk. Datzelfde gold voor de oevers van de oostelijk gelegen rivieren, de Demerara en de Bernice dat in 1627 een Hollandse kolonie werd. De naam van de vier kilometer landinwaarts, tegen de grens van Suriname gelegen stad New Amsterdam getuigt daar nog van.

De West Indische Compagnie zorgde voor een grote aanvoer van slaven die de kolonisten gebruikten om het oerwoud op te ruimen en suikerriet aan te planten. Op oude kaarten staan die plantages duidelijk aangegeven. In 1720 waren het er al meer dan honderd.

De slaven hadden een erbarmelijk leven. De blanke eigenaren hadden slechts interesse in het zoveel mogelijk arbeid uit ze te persen. In 1763 voerde de treurige huisvesting, de onmenselijk zware arbeid en de wrede straffen tot een slavenoproer. De bevolking van de Berbice kolonie bestond toen uit 346 blanken, vrouwen en kinderen meegerekend en 3833 Afrikaanse- plus 244 Indiaanse slaven. De slaven trokken van de ene plantage naar de andere, doodden de opzichters, staken de huizen en de suikerrietvelden in brand en bewapenden zich met de geweren en het kruit van de eigenaars. De Hollandse goeverneur kon daar niet veel meer tegenover stellen dan enkele tientallen soldaten en wat matrozen van de vijf schepen die in de riviermonding voor anker lagen en die als toevluchtsoord dienden voor een aantal blanke families. De opstandelingen hadden het lang kunnen uithouden als ze niet onderling verdeeld waren geraakt en de discipline hadden kunnen handhaven. Zij werden in het voorjaar van 1764 bloedig verslagen door inmiddels uit Europa aangevoerde troepen, alsmede soldaten uit de Engelse en Franse kolonies.

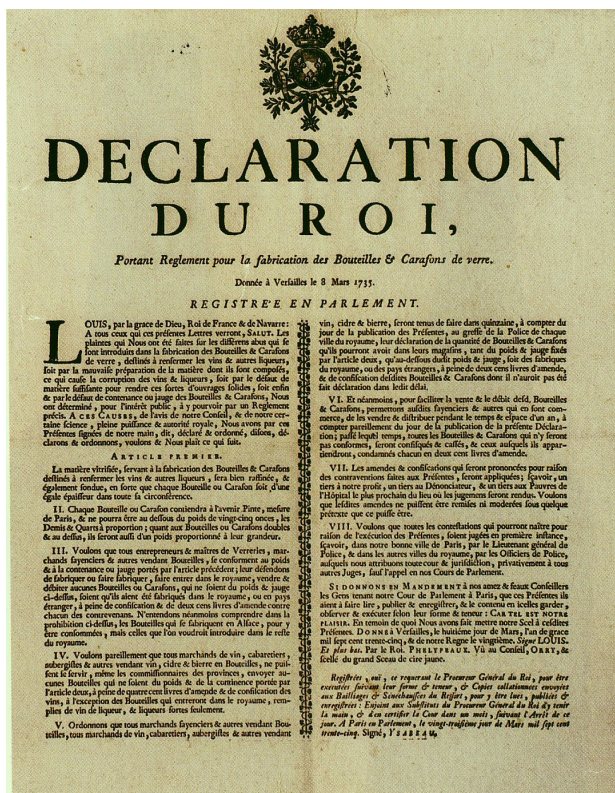
Ook zonder slavenopstanden zou de geschiedenis van deze streek al turbulent genoeg zijn geweest. In Februari 1781, tijdens de vierde Engelse oorlog, veroverde een Britse vloot de Hollandse nederzettingen aan de Essequido, Demerara en Berbice maar in januari 1782 werden ze bezet door de Fransen, die in deze oorlog aan de zijde van de Republiek vocht. Bij de Vrede van Parijs, in 1783, gingen ze weer in Hollandse handen over om in 1796, toen Holland door de Fransen overheerst werd, weer door de Britten veroverd te worden. Tot 27 maart 1802, toen bij de vrede van Amiens de Bataafse Republiek weer in het bezit van deze koloniën kwam. Maar niet voor lang. Een jaar later namen de Engelsen het gebied weer in beslag en dit keer voorgoed. Het zou te boek blijven staan als British Guyana tot het in mei 1966 een onafhankelijke staat werd.

En dit is dan het toneel, gekenmerkt door vochtige hitte, zware arbeid, onrusten en wapengeweld waarop een rol schijn weggelegd voor een bijzondere fles, in Europa gemaakt maar vrijwel nooit in Europa aangetroffen tenzij in later jaren door een verzamelaar in Amerika aangekocht: de LAU LAUFLES. Het zijn zeldzame flessen die hier en daar gevonden zijn in de gehele kuststrook van Guyana tot in Suriname toe maar het eerst op de Lau Lau eilanden. Volgens Paul Hanrahan zou dat ergens in de jaren 1960 of begin 1970 zijn geweest.

Waren het eigenlijk wel flessen of waren ze bedoeld als karaf? De diep ingestoken bodem duidt daar niet op. En wat doet die flensvormige mondingsring daar? Een champagnefles dan?

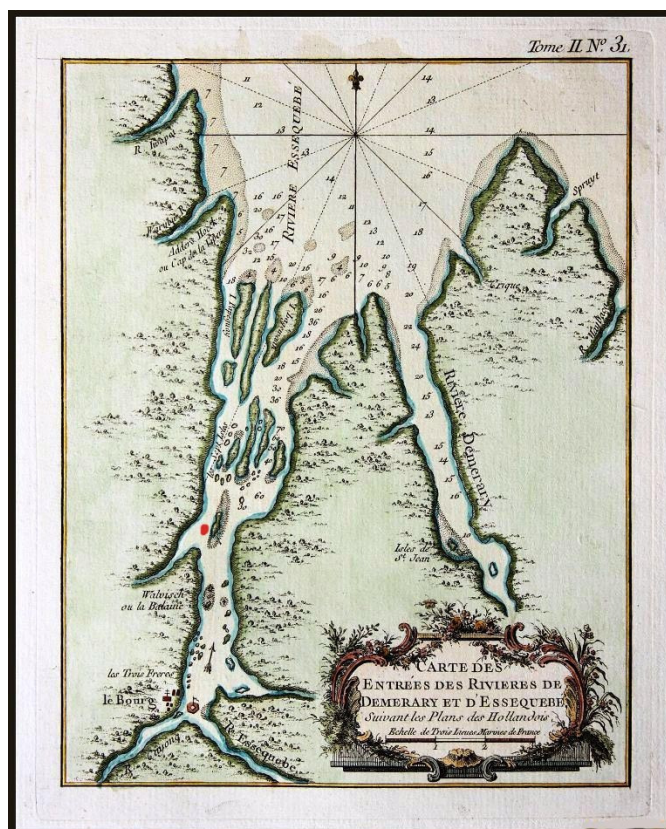
Hoe moeten we ons dat voorstellen?

Men neemt aan dat Dom Pérignon, van 1668 tot 1715 keldermeester van de abdij d'Hautvilliers, de mousserende wijn heeft uitgevonden. De korte, gedrongen standaard wijnflessen van die tijd bleken niet sterk genoeg om de inwendige druk van de wijn te weerstaan zodat Koning Lodewijk XV op 8 maart 1735 per declaratie voorschreef aan welke sterkte-eisen een champagnefles moest voldoen. Van toen af werden de flessen zwaarder en tevens langerekt van vorm. Een langere nek was nodig om het depot gemakkelijk uit de fles te laten komen. Champagne onderging het rijpingsproces immers in flessen die met de hals omlaag gericht werden bewaard. Een standaard 75cl. champagnefles weegt nog steeds meer dan een kilo. Daarnaast bestaan afwijkende modellen voor speciaal gemaakte champagnes en ook flessen met grotere inhoud.

Je zou denken dat rond 1770, de tijd waarop deze flessen gedateerd worden, er genoeg champagneflessen van goede kwaliteit in Frankrijk bestonden. Waarom zou iemand ze dan in Mecklenburg laten maken, ze in Frankrijk laten vullen om nadat de wijn in de fles voldoende gefermenteerd was, de zaak naar een Hollandse plantage in Zuid Amerika te sturen waar de temperaturen waarschijnlijk zelden onder de 30o C. kwamen en koeling een onbekend fenomeen was.

Zoals Paul Hanrahan in zijn artikel schrijft, bij het ontbreken van een document, zoals bijvoorbeeld een prijslijst van de glasblazerij, een geïllustreerde catalogus of een advertentie, zal die vraag onbeantwoord blijven. Desondanks – wat een verhalen kunnen die flessen vertellen. Je kunt nooit genoeg van flessen afweten...!

Boven: 'Carte des Entrées des Rivières Demerary et d'Essequere suivant les plans des Hollandais', 1758. De locatie van de Lau Lau eilanden is met een rode stip aangeduid.

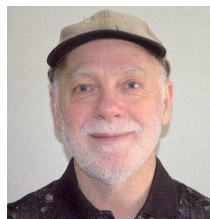
Links: Proclamatie uit 1735 van Koning Lodewijk XV waarin wordt voorgeschreven aan welke kwaliteitseisen wijnflessen moeten voldoen, met specifieke instructies omtrent inhoud, glasverdeling en gewicht. Het is het oudste specifieke kwaliteitsvoorschrift voor glazen flessen ter wereld.

Rechts: Lau Lauflessen zijn zeldzaam en komen in Europa nauwelijks voor. De prijzen zijn navenant. Deze fles werd in 2013 door een Amerikaanse verzamelaar aangeboden op E-bay voor ca. \$ 1200,-

SUMMARY

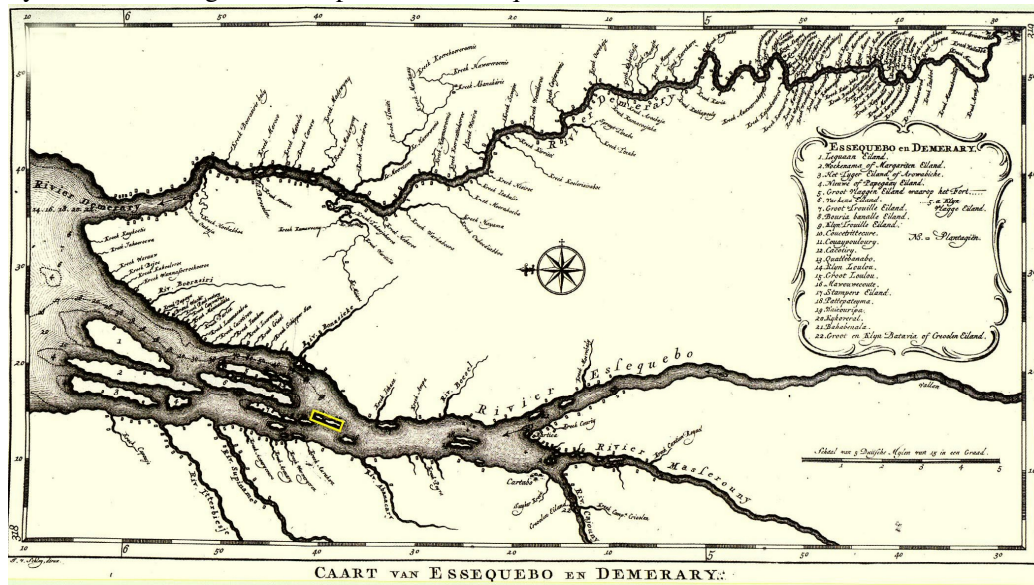
THE MYSTERIOUS LAU LAU BOTTLES

Paul Hanrahan

In issue 55 (December 2013) of the British Magazine *Antique Bottle Collector*, Paul Hanrahan (1945) contributed an article on a specific bottle, only found in the estuary of some rivers in Guyana and Surinam, labelled **Lau Lau Bottles** named after two small islands in the lower reaches of the Essequibo River, where this type of bottles was first found. That was in the late 1960's / early 1970's. Since then, similar bottles have been found along the rivers Demerara, Berbice and also in Surinam. Mr. Hanrahan lived in the area for several years and is quoted in Willy Van den Bossche's *Bibliography of Glass* as the author of several articles, one being *Old Bottles with British Guyana Commercial Markings* (1990).

The Essequibo River lies entirely within the South American country of Guyana, and is the largest river between the Orinoco and Amazon. Rising near the Brazilian border, it flows north for some 600 miles to reach the Atlantic Ocean about 15 miles west of the capital, Georgetown. Despite its length it is not a major commercial artery due to the countless falls and rapids in its course. Although the estuary is 20 miles wide, it is obstructed by islands and silt, and small ocean-going vessels may go no further than Bartica a mere 50 miles inland. It is named after the Spanish explorer, Juan de Esquivel, who accompanied Columbus on his second American voyage in 1493, and explored the river around 1500. The first permanent European settlement in Guyana was built by the Dutch along the lower part of the Essequibo in 1615.

Map of the estuary of the Essequibo and Demerara rivers. Of the 22 settlements listed here, the numbers 14 and 15, inside the small yellow rectangle, are the Lau Lau islands, here written as 'Klein (small) Lou Lou and Groot (large) Lou Lou.' Photo ABC.

From; J.J.Hartsinck's 'Beschryving van Guyana of De Wilde Kust in Zuid Amerika, 1770, published by the Amsterdam bookseller Gerrit Tielenburg.

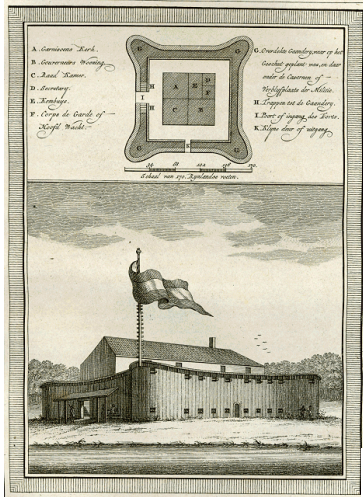
This book has long been considered as the best ever written about the Guyanas.

Hartsinck's father was a director of the Dutch West-India Company and had access to many documents that, but for this book, would have long since been lost to us.

Right: The original book in the library of the Surinam Museum, Paramaribo.

The Lau Lau islands are but two of many islands that crowd the lower parts of the Essequibo River. For most of the 17th and 18th century the river was under Dutch control together with the rivers lying to the East, resp. the Demerara, Berbice and Courantyne rivers. During the Second Dutch-English war (1665-1667) a Dutch squadron of seven ships sailed up the Surinam River to retake the area from the English. Six months later, during the peace talks in Breda, it was decided that each country could keep whatever they had conquered during the war. That is how the Dutch lost Manhattan and at the same time became master of the Guyana area. The settlers did not only come from the Netherlands. Jews, fleeing from the Spanish inquisition, brought with them their knowledge of how to grow sugar reeds and were, from 1685 onward, joined by French Huguenots, who had to leave their country after the revocation of the Edict of Nantes. Among the settlers from the Low Countries were many that were escaping prosecution for crimes committed or because of outstanding debts. Many were rude and illiterate which might be one of the reasons that colonists in Guyana were extremely cruel to their Negro slaves. This led, in 1763, to the Berbice Slave Uprising that began on 23 February and lasted into 1764. It is still seen as a major event in Guyana's

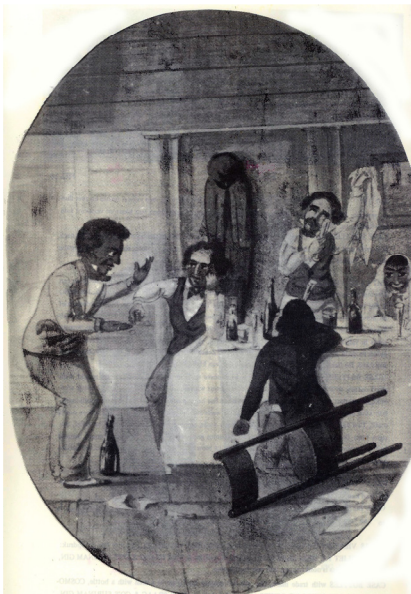

anti-colonial struggles. In 1795, another slave revolt broke out along the Demerara River and another in 1823. Although both movements were smothered in blood, they led to the official abolishment of slavery within the British realms as from the first of August, 1834.

Apart from slave revolts the area had more than its share of turbulence and war. In 1781, during the fourth English-Dutch War, the British fleet took possession of the Dutch settlements along the Essequibo, Demerara and Berbice only to be driven out by the French, who were on the Dutch side during this war. In 1783, it became Dutch again. However, in 1796, England took possession again. The peace of Amiens (1802) that made an end to the English – French war brought the Guyana settlements back under Dutch rule – but not for long. In 1803 the English took back what would be named British Guyana until 1966, when it became independent.

Left: The Dutch fort Nassau on the Berbice River, ca. 1762

The bottles that were found here and that probably will keep their unusual name until a document such as a manufacturer's price list, catalogue or advertisement will tell us something about their original use are generally between 24 and 29 cm. tall and green to amber in colour. They have a cylindrical body with a deep kick-up and blow-pipe pontil mark. The gently sloping shoulders and tapered neck have a most unusual finish: coupled with a string rim is a pronounced flanged lip that gives the bottle the look of a decanter. Others suggest that these bottles were mainly used for champagne (see Willy Van den Bossche: *Antique Bottles etc.* page 314, Plate 259b). The bottles were made in Mecklenburg (North Germany) around 1770, which explains why, in America, they are also known as 'German Lau Lau Bottles'. This leads to the interesting question why in the world somebody in the densely forested and swampy regions of Guyana could have ordered specially made bottles in Germany, have them filled with champagne and exported to the Dutch colonies. One would think that, in 1770, thanks to the quality measures of King Louis XV (*Declaration du Roi*, 1735) the French glasshouses were able to produce enough bottles.

Right: Trio of Lau Lau bottles from Essequibo. Heights: 27,9 – 25,6 – 26,4 cm. Photo ABC.

Left: The use of champagne must not have been uncommon in the Guyanas. In 1840 W.E.H. Winkels (Amsterdam 1818-Paramaribo 1893) published 'The Magic Lantern of Mr. Furet'; 18 drawings and an accompanying story about the life of a white superintendent of a plantation. The only existing original copy is in the library of the Surinam Museum. Plate 15 shows a drinking-bout with a champagne bottle standing on the floor and the text: 'Come, Champagne by Jove, here is the money'.

CHRIS LEBEAU

en de invloed van de Romeinse glasvorm op zijn werk

Hans van Rossum

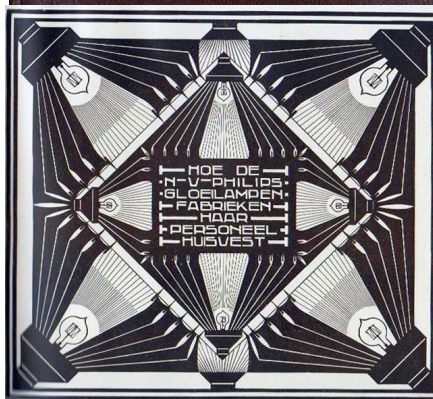
Chris Lebeau (Amsterdam 1878 - Dachau 1945) is een van de kunstenaars die voor de N.V. Glasfabriek 'Leerdam' heeft gewerkt. In 1923 ontmoette hij voor het eerst de toenmalige directeur, P.M. Cochius (1874-1938). Deze kennismaking leidde tot het verzoek van Cochius aan Lebeau om voor 'Leerdam' te komen ontwerpen. Lebeau was al langere tijd bekend met de glaskunst. Zijn eerste ontwerpen voor een compleet

drinkservies stammen uit 1901-1902. Het is toen bij een ontwerp gebleven, want het servies is nooit in productie genomen. In het begin van de jaren twintig werd Lebeau benaderd door de N.V. Philips Gloeilampenfabriek te Eindhoven met het verzoek om van het industriële glasafval kunstglas te maken. Lebeau ging daarop in en heeft voor Philips ongeveer honderd glasontwerpen gemaakt, maar ook deze zijn nooit uitgevoerd. Op het moment dat Cochius een aantal jaren later kennis kreeg van deze ontwerpen werd hij zo enthousiast dat hij alsnog een aantal er van door Leerdam liet uitvoeren. Het is dan ook Lebeau die de eerste ontwerpen voor *Unica* heeft gemaakt.

In 1924 neemt Leerdam de eerste bloemenvazen naar het ontwerp van Lebeau in productie, in de jaren tot 1930 gevolgd door ruim twintig ontwerpen van verschillend gekleurd glas. Naast vazen heeft hij ook nog andere ontwerpen voor Leerdam gemaakt. Een conflict over de *Unica* zorgde ervoor dat de samenwerking met de Glasfabriek Leerdam na zes jaar werd verbroken.

Gedurende de periode 1926-1929 werkte Lebeau bij het bedrijf L. Moser & Söhne in het toenmalige Tsjechoslowakije. De ontwerpen die hij daar heeft gemaakt laten duidelijk zien dat deze kunstenaar beïnvloed moet zijn geweest door het werk van de Romeinse glasblazers.

De eerste afgebeelde vorm lijkt onmiskenbaar te zijn afgeleid van een Romeins *unguentarium* dat vanwege het platte lichaam ook wel *candlestick-unguentarium* wordt genoemd. Een parfumflesje dat vanwege deze vorm en

Chris Lebeau: Twee afbeeldingen met gestileerde lampen en lichtstralen uit het boekje 'In en om de Philips Fabrieken' 22,5 X 25 cm. 1920. Links: Reclamekaart naar ontwerp A.D. Copier, 1927.

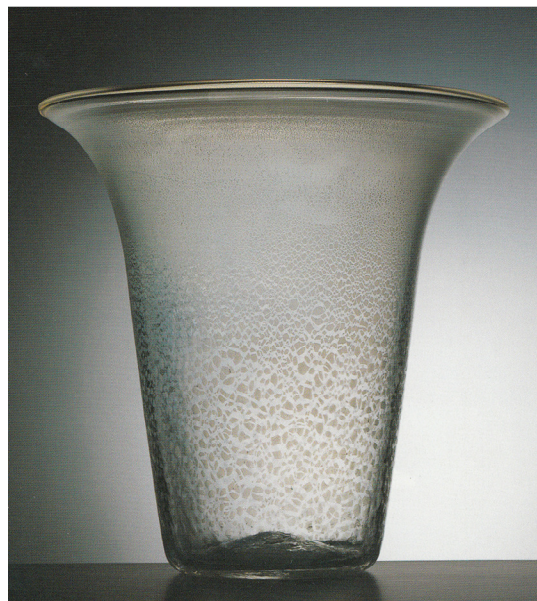

lengte gedateerd wordt in de derde eeuw. (afb. 1) De Romeinse glasblazer heeft dit vrij geblazen maar Lebeau heeft al zijn ontwerpen laten blazen in een vorm en spreekt dan ook zelf over vormglas. Vergelijken wij de creatie van Lebeau met dit in de Romeinse tijd geblazen *unguentarium* dan is het model van het lichaam bijna identiek, maar de creatie van Lebeau als geheel wel fors hoger. Daarnaast is het lichaam van zijn creatie op vier plaatsen ingedeukt. (afb. 2) Deze manier van decoreren was op zich niet ongewoon voor de Romeinse glasblazer, maar werd vooral toegepast bij bekers. De bedoeling hiervan was om zo een betere grip op de beker te verkrijgen. De wijze waarop de mond is afgewerkt en de verhouding hals/lichaam komen goed overeen met het authentieke voorbeeld. De oppervlaktebehandeling die Lebeau aan zijn decoraties

Afb. 1. Unguentarium of parfumflesje, 3de eeuw. Oostelijk Middellandse Zeegebied. H = 19.4 cm. Whitehouse 2003, p. 141, afb. 1135

Afb. 2. Unica, ontwerp Lebeau, uitvoering L. Moser & Söhne, Tsjechoslowakije 1926. H = 37.3 cm. Eliëns 2002, p. 139, afb. 90

heeft gegeven lijkt bedoeld te zijn als een verwijzing naar het veelal verweerde en vervuilde oppervlak van het Romeinse glas. De hoogte van deze Romeinse *unguentaria* beweegt zich doorgaans tussen de tien en twintig centimeter, terwijl de hoogte bij deze creatie van Lebeau ruim 37 cm. bedraagt.

De tweede afbeelding (nr. 3) toont een ontwerp dat veel overeenkomst vertoont met de wijze waarop door een Romeinse voorganger, de *modiolus* of beker is gevormd. (afb. 4) Ook Lebeau noemt deze creatie met een hoogte van 23 cm. een 'beker' en dat zou een verwijzing kunnen zijn naar het Romeinse prototype dat vaak ook beschouwd wordt als een maatbeker. Dat is mede ingegeven door de horizontaal aangebrachte wielgravingen en hoewel de benaming *modiolus* is afgeleid van *modius* - een maateenheid voor graan en een equivalent van zestien sextarii - is nog altijd niet zeker of deze beker met oor inderdaad ook als maatbeker werd gebruikt. Temeer daar de afmetingen van gevonden *modioli* behoorlijk variëren in afmeting en dus ook de inhoud dienovereenkomstig verschillend is. Susan H. Auth (*Ancient Glass at the Newark Museum - the Eugene Schaefer Collection of Antiquities, 1976*) veronderstelt dat het drinkglazen of zelfs bierpullen zouden kunnen zijn geweest, maar gezien het feit dat de meeste *modioli* zijn afgewerkt met een omgeslagen rand aan de bovenzijde maakt dat het drinken daaruit oncomfortabel is en haast

Afb. 3. Unica beker, ontwerp Lebeau, uitvoering L. Moser & Söhne – Tsjechoslowakije 1926. H = 23,7 cm. Eliëns 2002, p. 139, afb. 89. Afb. 4 Een *Modiolus*, tweede helft 1e eeuw AD, waarschijnlijk Gallië of Italië. H = 10,1 cm. Privécollectie HvR.

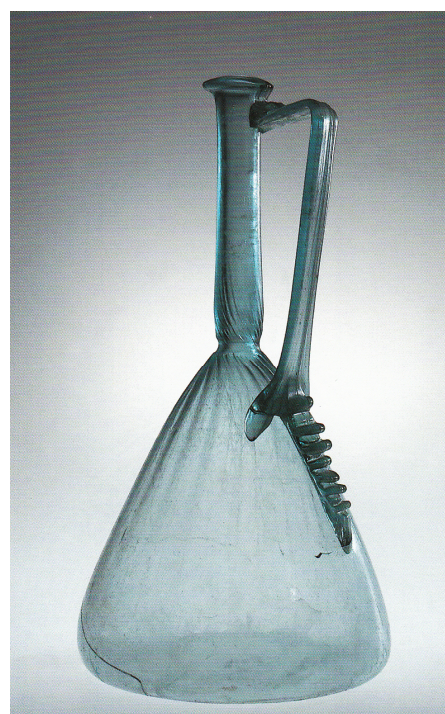
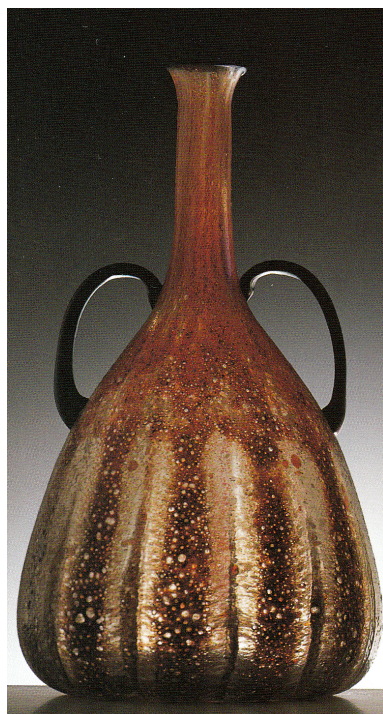
Afb. 4a *Modiolus*, H = 14,4 cm. 1e eeuw. Coll. Metropolitan Museum of Art, New York.

onmogelijk zonder te knoeien.

De wijze waarop Lebeau de wand richting opening vloeiend naar buiten heeft gebogen komt sterk overeen met de manier waarop de Romeinse glaswerker de mond van de *modiolus* vorm heeft gegeven. De hoogtematen van beide voorbeelden zijn weliswaar onderling sterk verschillend, maar er zijn ook Romeinse *modioli* bekend die een vergelijkbare hoogtemaat als de beker van Lebeau hebben. Bij het ontwerp van Lebeau lijkt het alsof de bodem is ingedrukt hetgeen het gebruik van een pontil doet vermoeden. De basis van de vrij geblazen Romeinse

modiolus is eveneens licht ingedeukt, voorzien van een voetring en de onderzijde toont het restant van een pontil. De voetring was zeer waarschijnlijk bedoeld om extra stabiliteit te geven aan de *modiolus* die immers een grote inhoud kon bevatten en dus in balans diende te zijn. Al met al zou ook de door Chris Lebeau gevormde basis van zijn beker als een bewuste verwijzing naar de Romeinse *modiolus* kunnen zijn bedoeld. De vroegere directeur van het Gemeentemuseum in Den Haag, Henrik Enno Van Gelder (1876-1941), omschrijft het oppervlak van deze Unica beker van Lebeau als volgt: '...welke als met een zachte regen van sneeuwvlokken is overdekt'. In het kader van dit artikel zou echter gesteld kunnen worden dat hier de illusie wordt gewekt alsof het oppervlak bedekt is met vastzittende aardresten, in combinatie met enige verwerking of irisatie.

De fles met twee grepen die wij op de derde afbeelding zien heeft een *piriform* of driehoekig geribd lichaam met een lange dunne en cilindervormige hals. (afb. 5) Deze vorm komt overeen met de eerste-eeuwse Romeinse glasvormen uit het Rijnland die eveneens dat zelfde driehoekig gevormde lichaam met ribben hebben, in combinatie met een lange dunne en cilindervormige hals. (afb. 6) De mond is bij de creatie van Lebeau niet afgewerkt, maar alleen verwijd. Daarentegen werd die van van de authentieke schenkkannen doorgaans uitgevoerd in triangelvorm, een karakteristiek voor Romeinse flessen, kannen en aryballoi uit de eerste eeuw Dit specifieke type van een schenkkann werd in de oudheid, zover bekend, met een enkele en doorgaans fors

Afb. 5. Unica, ontwerp Lebeau, uitvoering L. Moser & Söhne 1927. H = 28.6 cm. Eliëns 2002, p. 140, afb. 91

Afb. 6. Schenkkan, laat 1ste eeuw. Noordwest-Romeinse Rijk. H = 27 cm. Fremersdorf 1961, p. 44, Tafel 75

Afb. 6b In mal geblazen kan H = 26,8 cm., laatste helft 1e eeuw AD, Mainz, Römische Glaskunst und Wandmalerei no. 8 p. 55.

uitgevoerde greep uitgevoerd die op de schouder is aangebracht, omhoog werd gevoerd om vervolgens tegen de hals te worden geplaatst. De vorm van de greep was daarbij ook anders, breder en al of niet in meerdere mate geribd. Lebeau heeft twee grepen aangebracht en dat versterkt inderdaad wel de illusie dat het om een 'antiek' glasobject zou gaan, maar de in dit geval eenvoudig gevormde en van dik rond glasdraad vervaardigde grepen worden gedurende de eerste eeuw niet op deze manier en bij deze kannen toegepast.

Het betreft dus ook hier in alle gevallen nieuwe en op zichzelf staande creaties van Lebeau waarbij de kunstenaar zich wel heeft laten inspireren door authentieke voorbeelden maar zich daar tegelijkertijd los van heeft gemaakt. Hij heeft dan ook heel bewust niet klakkeloos geïmiteerd, maar zijn eigen stempel gezet op creaties die ontegenzeggelijk de genen dragen van de antieke voorgangers. Hij heeft dit gedaan door de lengte te wijzigen en het lichaam in te drukken in geval van het *unguentarium*, greep en voering weg te laten bij de beker of meerdere en anders gevormde grepen juist toe te voegen zoals in het geval van de schenkkan.

Bron: Eliëns, T. M. *Modern Glas in Nederland 1880 – 1940*, Zwolle 2002.

SUMMARY

The designer Chris Lebeau (1878-1945) was already a well-established graphic designer and painter when, in 1923, he started to work for the Leerdam glassfactory. He was intensely occupied with the design as well as with the production of glass and introduced many new ideas, such as special designs for flower vases for specific flowers or flowering branches. However, with his boundless creativity he became a threat to the permanent designers. The resulting tension in the relationship caused him, in 1926, to leave and to begin working for L.Moser & Söhne in former Czechoslovakia until 1929. During these years he created a series of objects the design of which was based upon, or at least influenced by, authentic Roman glassware. His design for a long-necked vase with a height of 37,3 cm. (1926) resembles the shape of a Roman perfume bottle, or *Unguentarium* (Fig.1 and 2). Also from 1926, the design of which he called 'a beaker' and that indeed resembles a Roman *Modiolus* or measuring beaker. Although the surface treatment of this object was described by the former director of the Municipal Museum in the Hague as 'a sweet rain of snowflakes' it is more likely that Lebeau tried to imitate the weathering and encrustation that so often covers Roman glasses when they are found. (Fig. 3, 4,4a).

Finally, in 1925 Lebeau created a mould-blown bottle with a height of 28,6 cm. with a conical or piriform body, a long cylindrical neck and a widened rim. Two handles are applied to the shoulder and the body is decorated with vertical indentations and flattened ribs. (Fig 5). A Roman jug of similar shape is found in Mainz and is now in the collection of the Landesmuseum Mainz (inv.nr. 7.IV.1897) and another is in the former collection Fremersdorf (Fig. 6 and 6a).

In all the cases described here, the artist was undoubtedly inspired by early Roman examples but did not just imitate them. He gave his creations specific alterations and additions that made them true unique objects of glass art. (J.S.)

IN DE SCHADUW VAN DE WESTERTOREN

Johan Soetens

VONDSTEN UIT AMSTERDAMSE BODEM IN HET NATIONAAL GLASMUSEUM

In 2011 overleed de Amsterdamse glas-antiquair Henk van Vliet en daarmee verloor het zogenaamde Spiegelkwartier één van wat je daar, op loopafstand van het Rijksmuseum, ooit de Vier Muskietiers van het glas had kunnen noemen. Na het eerdere vertrek van Peter Korf de Gids bleven na het overlijden van Henk de Vries nog Frides Laméris Kunst en Antiek en Kunstzalen Vecht als glasantiquairs in deze buurt gevestigd.

Henk van Vliet begon zijn loopbaan als antiquair in glas en keramiek in de jaren 1970. Hij kwam oorspronkelijk uit de horeca en dat was aan zijn postuur wel te merken. Het was een karakteristieke figuur die in de winkelopening graag over de onderdeur hing en waarvan je je afvroeg hoe hij het met zijn volumineuse gestalte klaarspeelde om het smalle trapje naar zijn kantoor boven de winkel te beklimmen. Daar stond tussen de boekenkasten een vitrinekast met glas- en aardewerkfragmenten.

Want Henk van Vliet verzamelde zelf bodemvondsten.

In Amsterdam was een enthousiaste groep hobbygravers bezig die er als de kippen bij waren als er binnen de oude stadsgrenzen een bouwput ontstond. Tussen ruwweg 1980 en 1995 werd hun daarbij geen strobreed in de weg gelegd en menig glas en keramiekfragment vond dan ook zijn weg naar het zolderkamertje in de Amsterdamse Spiegelstraat. De brokstukken en incomplete voorwerpen, soms letterlijk gedolven in de schaduw van 'de Oude Wester' hadden geen specifieke waarde maar gaven een beeld van het vakmanschap der Amsterdamse glashuizen uit de 17^e en 18^e eeuw en van de hoogwaardige kwaliteit die door de Amsterdamse kooplui vanuit Venetië werd geïmporteerd. Het kan ook geen kwaad zo'n fragment eens in de vingers te hebben gehad en de structuur van het glas te voelen. Dat kan helpen voorkomen dat je ooit een imitatie voor echt houdt.

De erven van Henk van Vliet schonken zijn verzameling fragmenten met kast en al aan het Nationaal Glasmuseum te Leerdam dat weliswaar bekend is om de focus op 19 en 20^e eeuwse glas maar dat tevens een kleine collectie antiek glas beheert dat ondersteunend is aan de kerncollectie. Dit was aanleiding om in de Glasblazerij van het museum in het kader van het project 'Historisch Glas' door de Amerikaanse glasblazer Mark Barreda een aantal objecten te laten namaken teneinde te trachten verdwenen glasblaastechnieken opnieuw uit te vinden. Het schervenmateriaal maakt een onderzoek naar structuur en samenstelling mogelijk dat bij een compleet glas onmogelijk is. Een der eerst uitgevoerde projecten was het maken van filigrana glas, gebaseerd op 16^e eeuwse Venetiaanse glastechnieken. De bedoeling was niet alleen waardevolle informatie te verkrijgen over historische glazen die voor musea, kunsthistorici en verzamelaars van belang zijn maar ook te zorgen voor een verbreding van de mogelijkheden voor de hedendaagse glaskunst. In het boek 'A Collection of Filigrana Glass' van Kitty Laméris is een aantal foto's opgenomen waarop Mark Barreda aan het werk te zien is.

De foto's die het Nationaal Glasmuseum van deze collectie fragmenten heeft laten maken door de stagiaires Pamela Struyck en Claire Roselie zijn ondanks hun letterlijke gebrokenheid een lust voor het oog. We drukken er een aantal van af voorzien van een kort commentaar door Willem van Traa.

Uitgebreidere informatie is te vinden in Harold Henkes: 'Glas zonder Glans', Rotterdam 1994. ISBN90-802-118-1-8.

Boven links: Hoge netwerkbeker, ca. 1650. Vervaardigd door verticale ribben twee aan twee naar elkaar toe te knijpen. Deze techniek was al bij de Romeinen bekend. Vgl. Henkes Afb.95 en 32.3.

Inzet: Bekerfragment met ribbelvoet

Boven rechts: Beker van gevlekt glas, begin 17^e eeuw. Henkes 42.3

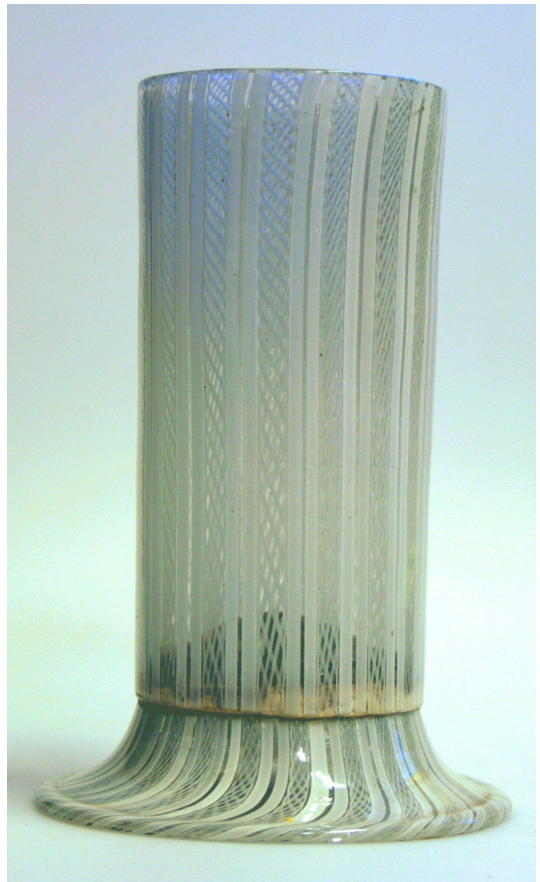
Links: Twee vlechtwerkbekers, gemaakt door een met glasdraad omwikkelde parison in een van verticale ribben voorziene vorm uit te blazen. 17^e eeuw. Vgl. Henkes pagina 130 e.v.

Links onder: Fragmenten van een wafelbeker met versiering van gestempelde blauwe noppen. Tweede helft 16^e eeuw.

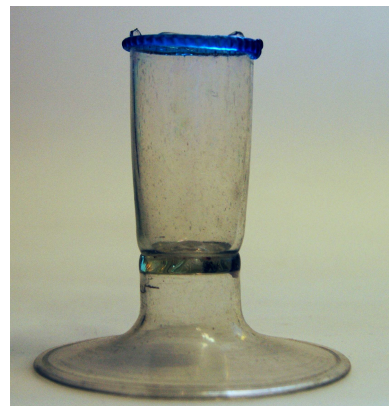
Vgl. Henkes 30.4

Rechtsonder: Vijf leeuwenkopprosetten

Met de klok mee: Fragmenten van een Vetro a Filibeker met blauwe draden, begin 17e eeuw. Vgl. Henkes 41.8; Het topstuk van de collectie is deze beker geblazen in Vetro a Retortoli en filigrana a fili, ca. 1600; Fragment van een glas Façon de Venice, ca. 1650; Kelk van een glas Vetro a Retortoli en filigrana a fili, ca. 1600. Vgl. Henkes pag. 176 e.v. en Kitty Lamèris: 'A collection of filigrana glass' pagina 52 en 72. Onder: Drie fragmenten van fluitglazen met zogenaamde 'passen'; azuurblauwe draden die na het gereedkomen van het glas werden aangebracht. Bij een drinkgelag moest men het glas precies tot aan de pas leegdrinken op 'straffe' van herhaling. De voet is aangezet en heeft een omgeslagen rand. Begin 17^e eeuw. Vgl. Henkes 35.7 en 35.8

Diverse vleugelglazen 'façon de Venice' 17^e eeuw. Dit type glas was gedurende de gehele 17^e eeuw zeer populair in de Nederlanden. In de Noordelijke glashuizen werd een eigen stijl ontwikkeld waarbij de oorspronkelijke holle stam niet meer werd toegepast. Voor 2^e van links zie Henkes pag. 219 afb. 137 en voor 4^e van links Henkes 48.1. Hieronder: Drie stamfragmenten. Zou het linker fragment van een glas met religieuze bestemming kunnen zijn geweest?. Voor het middelste fragment zie Henkes pag. 219 afb. 140.

Serie 17^e en 18^e eeuwse roemers, eeuwenlang veruit het meest populaire drinkglas waarvan er honderdduizenden zijn gemaakt. Op een groot aantal schilderijen staan ze afgebeeld. De gewoonte om de oorspronkelijk gekartelde voetrand van de 16^e eeuwse noppbekers te vervangen door een voet van versmolten draadglaswindingen dateert van de tweede helft 17^e eeuw.

De kelkwand evolueerde van conisch naar gebogen en tonvormig. Het rechts beneden afgebeelde model zou men dus nog een berkemeier kunnen noemen.

Het motief van de zogenaamde braamnoppen werd met een stempel aangebracht. (Voor een tijdschema zie Henkes afb. 125). Roemers met bolle, gladde noppen zijn niet algemeen en komen alleen voor in het midden van de 17^e eeuw.

Vgl. Henkes 54.6 en 54.7. Een uitzonderlijk type was de draadschachtroemer waarvan de uit windingen van fijn glasdraad bestaande stam over gaat in een platte voet, gemaakt met dezelfde draad. Vgl. Henkes 54.8 en 54.9.

Boven van links naar rechts: Voet van een roemer zonder noppen op de schacht. Het zou een tijdens het productieproces gebroken exemplaar kunnen zijn; Roemerfragment zonder gesponnen voet en met gekleurde noppen; Rechts: Roemerfragment met aanzet van een brede kelk. Mogelijk een bierglas. Zie ook Henkes pag. 262: 54.

Hieronder midden en rechts: Twee glazen 'Façon de Venice' ca. 1600. De balusters vertonen leeuwenmaskers. Zuid Nederlands of Antwerpen. Vgl. Henkes 46.3 en 46.6. Rechtsonder een balusterfragment dat aan twee zijden een menselijk masker vertoont. Links: Glas met holle baluster, 1^e helft 17^e eeuw. Vgl. Henkes 132.16. Dit soort holle stammen zouden in een mal zijn geblazen en in voorraad zijn gehouden om al naar gelang de wens van de opdrachtgever tussen voet en kelk te worden aangebracht. Onder: Kelkglas met 'Silezische' ofwel pseudo-gefacetteerde, in een vorm geblazen stam, 1^e kwart 18^e eeuw. Dit type was tijdens de regering van Koning George I niet alleen in Engeland maar ook in Duitsland en Nederland populair. Vgl. Henkes Afb.181b.

EEN KAST VOL VERRASSINGEN

De door de Erven van Vliet aan het Leerdamse Museum geschonken kast met glasfragmenten bevat een aantal ongebruikelijke voorwerpen, zoals enkele miniscuul kleine schenkkannetjes en andere voorwerpen die van een poppenhuis afkomstig lijken te zijn. Tevens komen daarin enkele zaken voor die bij Henkes vermeld staan.

Van boven naar beneden: Likeur- of schenkflesje, in dubbelpost techniek geblazen. Duits, 17^e eeuw. H. ca. 12 cm.

Miniatuur Knobbelsbeker in melkglas met drie blauwe braamnoppen als pootjes. 17^e eeuw. H. 4 cm. Volgens Henkes betreft het hier mogelijk een zoutvaatje. Zie Henkes pag. 141/ 31.9

Onbekend voorwerp met een diameter van ca. 5 cm. dubbelpost geblazen in gevlekt glas. 17^e eeuw? Ook dit zou mogelijk een zoutvaatje zijn geweest. Vgl. Henkes 50.17.

Links: Drinkkannetje in helder, kleurloos glas. Duitsland of Nederland, eind 17^e-begin 18^e eeuw. H. ca. 8 cm.

Rechts: Vogelkooi drinkbakje, Duitsland of Nederland, 17^e-18^e eeuw. Het werd met de opening naar boven aan de vogelkooi bevestigd.

Zie Henkes pag. 338, 76.5 alsmede de kleurenafbeelding op pag. 325.

SUMMARY

In 2011, the heirs of the late antique dealer Henk van Vliet, from Amsterdam, bequeathed his collection of 16th and 17th century glass fragments to the National Museum of Glass in Leerdam, the Netherlands. Henk van Vliet specialized in glass and ceramics and was an avid collector of fragments that amateur diggers had excavated from building sides as well as cesspits within the old boundaries of the city of Amsterdam. It was a passion that he shared with the ophthalmologist professor Harold E. Henkes (1918-2010), who, in 1994, published a standard –work on the subject: *Glass Without Gloss – Utility glass from five centuries excavated in the Low Countries 1300-1800* - ISBN 90-802-118-1-8 (with summaries in English). Several of the objects in the van Vliet collection are described in this book and of those that are not, one can easily find an equivalent in it. This is the reason that we have restricted the sub-titling to references on the relevant pages and pictures.

The van Vliet collection in the Leerdam Glassmuseum ranges from 16th century Vetro a Fili e Retorti as well as latticed decorated beakers, to 17th century winged glasses 'Façon de Venise' and 17th and 18th century rummers. Apart from the fact that these fragments show a particular beauty they have no obvious value in terms of money. However, they are of great value for studies of the structure and composition of 16th and 17th century glassware, something that would be impossible to conduct with intact specimen. This led the Leerdam Glassmuseum to initiate the project 'Historical Glass' during which the American glassblower Mark Barreda tries to re-invent long forgotten glassblowing techniques. One of his first actions was the creation of Venetian-style 'Filigrana' glass. In 'A Collection of Filigrana Glass' written by Kitty Laméris (Frides Laméris Art and Antiques in Amsterdam) several pictures show Mark Barreda at work.

Above: Fragment of the foot and (part of) the stem of a Façon-de Venise glass, the Netherlands, 17th century.

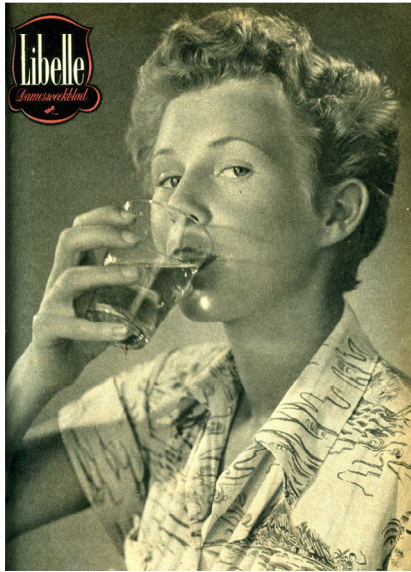
Fragment of a pouring bottle (Tuitkannetje), 17th century. Comp. Henkes 49.2 and 49.3

Left: Fragment and close-up of a German 'Stangenglass' or 'Doornstokje' (Thorny stick), with internal as well as external prunts. 16th century. The function of this relatively rare type of decoration is not clear. Far right: a complete specimen in the collection of the Boijmans van Beuningen Museum, Rotterdam. Comp. Henkes pages 79 and 197, nrs. 19.8 & 45.15

Engraved drinking glass, the Netherlands, 2nd part 18th century, in clear (lead?) glass. The deformation of the glass is probably due to a fire in the house. This type of engraved image is typically Dutch and is called 'Hansje in de Kelder' (Little Hans in the Cellar). Glasses such as this were presented to indicate that the lady of the house was with child.

In glas verpakt: shampoo en deodorant

Peter Zwaal

Het kan eigenlijk niet vaak genoeg worden herhaald: vóór de komst van plastics gold voor alle vloeibare *fast moving consumer goods* dat glas de meest geëigende detailhandelsverpakking was. Niet alleen dranken en conserven maar ook allerlei schoonmaakmiddelen (bleekwaters, vlekverwijderaars, luchtverfrissers, schoensmeermiddelen) en cosmetica (shampoos, deodorants, reukwaters) werden in glas verpakt. Peter

Zwaal bladerde door jaargang 1951 van het damesweekblad *Libelle* op zoek naar advertenties en verdiepte zich in de historie van een drietal producten: Dralle's berkenshampoo, Odo-ro-no deodorant en Sassi vlekverwijderaar.

Dralle's Berkenshampoo

In 1852 wordt door Georg Justus Dralle (1817-1895) in Hamburg een drogisterij geopend. In die tijd vervaardigen veel drogisten nog zelf zeep en reukwaters. Zo ook Georg Dralle. Gaandeweg schaalt Dralle de productie van zeep, reukwaters en andere drogisterijwaren echter steeds verder op en wordt hij meer producent dan winkelier. In 1886 treden Dralles zonen Emil Heinrich Justus (1853-1928) en Julius Gustav Anton (1854-1930) toe tot de directie van het bedrijf en twee jaar later wordt de hoofdzetel verplaatst naar het naburige Altona, waar al sinds 1876 een eigen zeepfabriekje wordt geëxploiteerd. In 1889 wordt een product op de markt gebracht dat het bedrijf ook groot internationaal succes zal brengen: een haarwater op basis van berkensap. Aan berkensap worden in de Duitse volksgeneeskunde allerlei heilzame werkingen toegeschreven. Berkensap wordt in het voorjaar gewonnen door in berkenbomen holle pijpjes te slaan die de natuurlijke sapstroom verstoren. Om zich te verzekeren van voldoende grondstof voor de productie van haarwater koopt de firma Dralle een eigen berkenbos even ten noorden van Hamburg in Bönningstedt (Sleeswijk-Holstein). De firma Dralle claimt dat berkenhaarwater de haargroei bevordert, haaruitval voorkomt en roos tegengaat. Ook zou het product gevaarlijke parasieten (lees: hoofdluis) bestrijden. Een andere claim luidt dat het haarwater de hoofdhuid verkwikt en zo de *Kopfnerven* (zenuwen) doet verdwijnen van hen die hoofdarbeid moeten verrichten

of onder grote spanning staan. Deze grotendeels onbewezen claims verhinderen niet dat Dr. Dralle's Birken-Haarwasser zich mag verheugen in een ongekende populariteit. Vooral kalende mannen laten zich bij elke knipbeurt door hun kapper

Het alléén echte,
origineele, alle parfums
ten voorbeeld, zonder
Alkohol

DRALLE's
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
Illusion
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
in den VUURTOREN.
Bloesendruppels zonder
Alkohol.

Meiklokjes, Rozen,
Viooltjes.

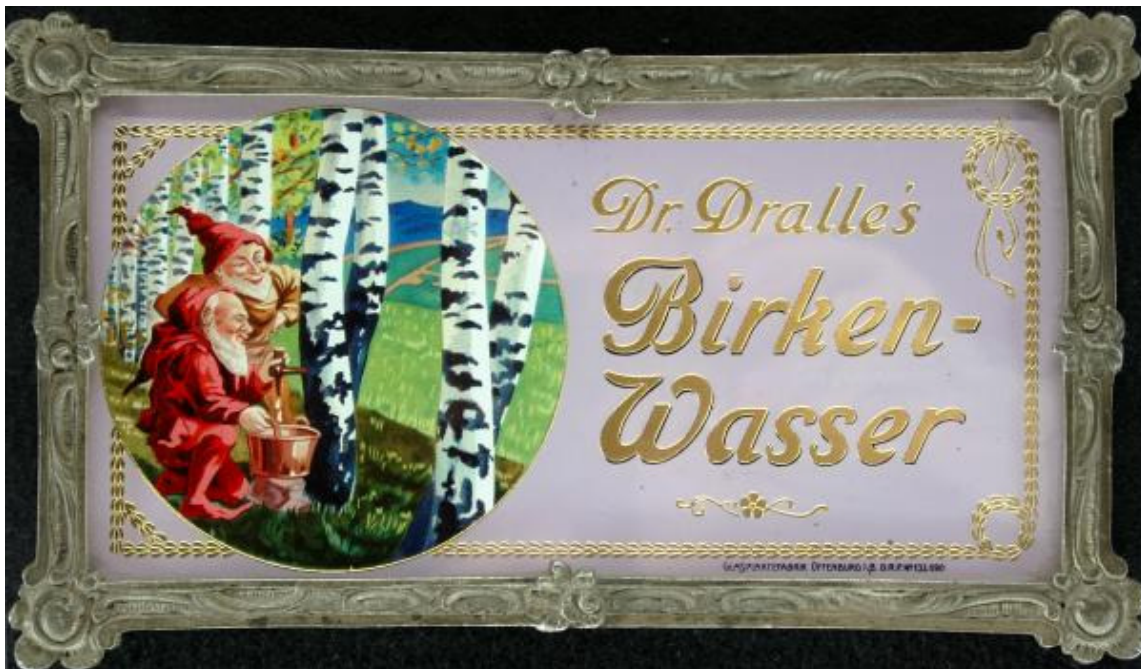
Overal verkrijgbaar.

Een druppel is voldoende!
Heerlijke, **BEDRIEGELIJK** natuurlijke
bloemengeur.

WELKOM PAASCHGESCHENK!!!
En gros:
JOSEF CREUTZ,
AMSTERDAM.

een flacon van het geelkleurige wondermiddel aansmeren. Maar ook vrouwen die meer volume in hun kapsel wensen vestigen hun hoop op het haarwater van Dr. Dralle. "*Säfte der Birken, Kräfte die wirken*" heet het in een Duitse reclamecampagne zonder dat nader op deze wonderbaarlijke krachten wordt ingegaan. De glazen flacons waarin het haarwater wordt gebotteld zijn weinig opvallend. Door de gefaceteerde hals hebben ze een karafachtig voorkomen. Ook voor de meeste andere producten die in Altona worden vervaardigd kiest de firma Dralle geen verpakkingen met een uitgesproken karakter of herkenbaar profiel. Een uitzondering moet worden gemaakt voor de reukwaters en parfums.

Verzamelaars van oude parfumsflesjes zijn ongetwijfeld bekend met de bloemengeuren van Dralle, die vanaf 1908 worden verkocht onder de merknaam Illusion. Deze geuren worden gebotteld in een glazen stopflesje met druppelaar waarvoor als omverpakking een berkenhouten vuurtorentje (*Leuchtturm*) wordt gebruikt. In de eerste decennia van de twintigste eeuw opent de firma Dralle in tal van Europese landen verkoopfilialen en productievestigingen. In Nederland, waar de firma Josef Creutz (Oudezijds Voorburgwal 239, Amsterdam) sinds 1908 importeur is van het Dralle-assortiment, wordt in 1916 door de firma Dralle een eigen verkoopfiliaal geopend. Dit Amsterdamse verkoopfiliaal wordt echter al spoedig gesloten en ingeruild voor een productievestiging te Schiedam (Korte Haven 15-17) genaamd N.V. Parfumerieënfabriek Lotus (1918). Dit Nederlandse bedrijf zal tot 1933 geleid worden door Georg Reinhard Dralle (1894-1969), één van de kleinzonen van de oprichter. Dralle laat zich in Schiedam terzijde staan door de uit Groningen afkomstige Egbertus Diderich Hibbeler (1883-1939). In 1922 vertrekt laatstgenoemde echter naar Nederlands-Indië waar hij in Garoet (West-Java) de eerste buiten-Europese vestiging van het Dralle-concern opzet. Deze N.V. Parfumerieën- en Toiletzeepfabriek Georg Dralle maakt helaas een valse start: directeur Hibbeler wordt betrapt bij de inslag van clandestien vervaardigde ethylalcohol ten behoeve van de productie van parfums en lotions. Een accountantsonderzoek brengt meer duistere zaken aan het licht. Hibbeler wordt uiteindelijk in 1925 veroordeeld tot een boete van 350.000 gulden wegens accijnsontduiking. Het Dralle-concern betaalt de boete en Hibbeler zet zijn werkzaamheden als directeur onverdroten voort. In 1927 wordt de fabriek in Garoet gesloten en verplaatst naar de veel strategischer gelegen havenstad Soerabaia (Oost-

pakjes en sachets onder de weinig flatteuze merknaam Kopfrein. Het poeder moet over het haar worden gestrooid en daarna worden uitgekamd. Eind jaren dertig duikt naast deze 'droge' berkenshampoo ook een vloeibare berkenshampoo op in het uitgebreide Dralle-assortiment. Deze vloeibare shampoo is verpakt in platte glazen flacons met een schroefdop van bakeliet. Na de Duitse bezetting maken grond- en brandstofbesparende verordeningen de aanmaak van nieuwe glazen shampooflacons onmogelijk. Poedershampoo wordt wederom de norm.

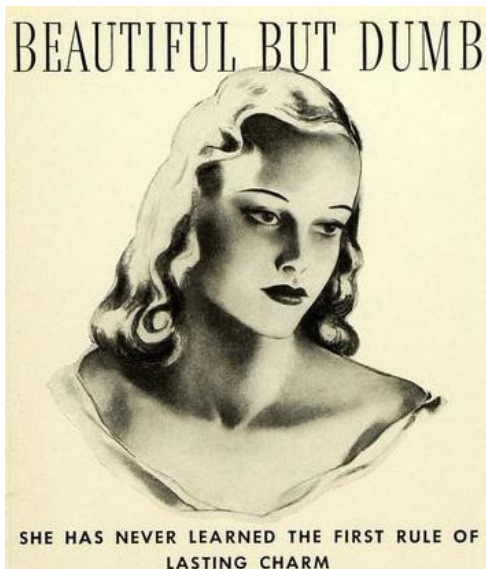
Na de Tweede Wereldoorlog neemt in Nederland de populariteit van vloeibare shampoo echter zeer sterk toe. Zeker in huizen die zijn voorzien van een douche kiezen consumenten voor het gebruiksgemak van vloeibare shampoo. De flacon waarin Dralle's Berkenshampoo begin jaren vijftig wordt gebotteld speelt niet alleen in op gebruiksgemak maar ook op consumentenveiligheid. Ter wille van een betere grip zijn de zijkanten van de shampooflacon voorzien van een ribbelprofiel. Niet onbelangrijk want wie zo'n glazen flacon in de douche laat vallen loopt grote kans zich te verwonden. Begin jaren zestig

wordt afscheid genomen van de glazen flacon en doet de veel veiligere plastic fles zijn intrede.

Voor het Dralle-concern als geheel breken eind jaren zestig moeilijke tijden aan. Het assortiment is te breed om alle producten met effectieve reclamecampagnes te ondersteunen. Als gevolg daarvan besluit het concern zich te concentreren op de haarverzorgingsproducten. Daarbij doet zich echter het probleem voor dat de verkoop en het gebruik van het befaamde haarwater langzaam maar zeker begint terug te lopen. Consumenten hechten klaarblijkelijk steeds minder geloof aan de wonderbaarlijke eigenschappen. Duidelijk wordt dat de consument niet één haarverzorgingsproduct voor alle kwalen wil maar behoefte heeft aan producten die zijn toegesneden op één bepaalde kwaal of één type haar. Hierop inspelend heeft Dralle al in 1959 een speciale antiroos shampoo (Sulfrin) op de markt gebracht. Maar omdat Dralle zich met zowel nieuwe als oude haarverzorgingsproducten exclusief blijft richten op de traditionele verkoopkanalen (kapperszaken en drogisterijen) vervreemdt het bedrijf zich van de consumenten die shampoo kopen in de supermarkt. De verkoop van shampoo in het supermarktkanaal is sterk groeiend maar Dralle weet daarvan niet te profiteren. In 1976 neemt Dralle in Hamburg nog een geheel nieuwe fabriek in gebruik waar meer dan 80 verschillende haarverzorgingsproducten worden vervaardigd. De verouderde productievestiging in Schiedam is dan al gesloten. Uiteindelijk verkoopt Dralle zichzelf in 1991 aan het Franse cosmeticaconcern L'Oréal en wordt ook de productievestiging in Hamburg gesloten. L'Oréal brengt tot op de dag van vandaag een aantal haarverzorgingsproducten van Dralle op de markt onder de merknamen Garnier Birkin (in Nederland: Garnier Berken) en Garnier Sulfrin. In plastic flacons, want glas heeft inmiddels als verpakking voor haarverzorgingsproducten afgedaan.

Odo-ro-no

Odo-ro-no is een deodorant, voor het eerst op de markt gebracht in augustus 1909 door Edna Grace Murphey (1889-1968), dochter van een chirurg uit Cincinnati. Deze Abraham D. Murphey (1863-1935) had een lotion uitgevonden om zijn handen in de operatiekamer zweetvrij te houden. Dochter Edna testte het middelje uit op haar eigen oksels, ontdekte dat het werkte en richtte The Olorono Company op, een bedrijfje dat de gelijknamige roodkleurige lotion verkocht als zijnde een *"toilet water for excessive perspiration"*. De door Abraham Murphey op 21 juni 1912 gedeponeerde merknaam is een verbastering van *Odor? Oh no!* Dankzij confronterende advertentiecampagnes in *Ladies' Home Journal* en andere Amerikaanse damesbladen wist Odo-ro-no uit te groeien tot een zeer succesvol merkartikel. Het meesterbrein achter die campagnes was James Webb Young (1866-1973), een werknemer van reclamebureau J. Walter Thompson Company. Met gewiekste teksten als *"You can't be charming, unless you're free from underarm perspiration"* slaagde Young erin om Odo-ro-no te transformeren van een medisch artikel tegen overmatige transpiratie naar een cosmetisch artikel dat inspeelde op de onzekerheid van miljoenen niet-overmatig transpirerende vrouwen. In januari 1929 verkocht Edna Murphey haar florierende bedrijf aan cosmeticaproductent Northam Warren Corporation (Stamford, Massachusetts), vooral bekend van de Cutex nagellak. Naast de robijnrode Odo-ro-no Regular was inmiddels ook het witte Odo-ro-no Instant ontwikkeld – voor consumenten met een gevoelige huid – alsmede een deodorant op crèmebasis, waarmee tevens op de mannelijke consument werd gemikt. Edna Murphey was van 1914 tot 1931 gehuwd met de portretschilder John Bernhard Alberts (1886-1931) die overleed aan multiple sclerose. Edna hertrouwde in juli 1932 met de muurschilder Ezra Winter (1886-1949) en noemde zich daarna Patricia Winter. In 1933 belegde Patricia Winter v/h Edna Murphey een deel van haar vermogen in een landgoed in Canaan (Connecticut) dat Juniper Hill werd genoemd. De grote kruidentuin van dat landgoed stond aan de basis van een tweede redelijk succesvol zakenavontuur, het kruidenproductiebedrijf House of Herbs Inc., waarmee Edna/Patricia zichzelf dus manifesteerde als *serial businesswoman*. Ook House of Herbs werd door Edna/Patricia na verloop van tijd verkocht. Branchegenoot McCormick & Company (Baltimore) lijfde het bedrijf in de jaren vijftig in.

De eerste advertenties voor Odo-ro-no in Nederlandse kranten en tijdschriften dateren uit het midden van de jaren twintig. Blijkens deze advertenties trad de firma A. Maas te Amsterdam (Oudezijds

118

• The Right Dress . .
the Right Man . .
and 35¢ saved them both!

Some knew that underarm perspiration was death to smart dresses and lasting friendships. So, before she dressed for the party, she used Olorono. Her lovely new dress stayed fresh and sweet. And she attracted the nicest man there. Clever girl—to rely upon Olorono for perfect protection against unsightly perspiration stains and offensive underarm odor.

It is so easy to offend unknowingly with underarm odor. Perspiration cannot evaporate from the confined armpit area as from other parts of the body. It remains to cause unpleasant odor and to stain and discolor dresses. Olorono is a physician's formula that harmlessly divers underarm perspiration to surfaces where it escapes unnoticed, safely preventing perspiration and odor. Soap and water are not enough. Nothing can disguise it. But Olorono, a pure, non-greasy liquid, prevents it. Choose either the familiar ruby-colored Olorono Regular or the colorless Instant Olorono. Both now come with the exclusive Olorono sanitary applicator conveniently attached to the bakelite cap. The three sizes are 35¢, 60¢ and \$1.

I want...
I want...
I want...

Instant Olorono Regular
Instant Olorono
Instant Olorono

WILLIAMS, THE OLORONO CO., INC.
Dept. 4871, 591 Hudson St., New York City
I produce life. Please send my sample of Olorono Regular, Instant Olorono and Deodorant Cream Olorono. (US Patent, Olorono P. O. Box 2125, New York)

ODO • RO • NO

June 1932 Good Housekeeping

retro-ads.net

Odorono

She sang the best she'd
ever sang
She couldn't ever sing
any better
But Mister Davidson
never rang
She knew he would
forget her

She'd seen him there
And put herself to
ransom
He had stared
He really was quite
handsome

She had really looked
her best
She couldn't ever look
any better
But she knew she'd
failed the test
She knew he would
forget her

Triumphant was the way
she felt
As she acknowledged the
applause
Triumphant was the way
she'd felt
When she saw him at the
dressing room door

She was happier than
she'd ever been
As he praised her for
her grace
But his expression
changed, she had seen
As he leant to kiss her
face

It ended there
He claimed a late
appointment
She quickly turned
To hide her
disappointment

She ripped her
glittering gown
Couldn't face another
show, no
Her deodorant had let
her down
She should have used
Odorono

Odorono could have
saved your day
Could have helped her
to get the part
Odorono and he would
have stay
To help her to save her
heart

Voorburgwal 239) op als importeur. Eigenaar-directeur van deze firma was Albert G.J. Lindenkamp (1886-1960). Na de overname van The Odorono Company door de Northam Warren Corporation (1929) is ook het Nederlandse importeurschap waarschijnlijk in andere handen overgegaan. De producten van Northam Warren werden in Nederland namelijk geïmporteerd door N.V. The Globe Trading Co. te Amsterdam (Singel 44). Na de oorlog trad het bedrijf Kuypers & Co. N.V. in Amsterdam (Valscherstkade 18) op als Nederlandse importeur van zowel Odo-ro-no als Cutex. Northam Warren Corporation werd in 1962 overgenomen door cosmeticabedrijf Chesebrough-Pond's Inc. (bekend van het product Vaseline), dat op zijn beurt in 1986 werd opgeslokt door Unilever N.V. Die laatste overname betekende het einde voor het merkartikel Odo-ro-no in Nederland en tal van andere markten. Unilever had namelijk al het deodorantmerk Rexona en gaf de voorkeur aan dit eigen merk boven het verworven merk Odo-ro-no. Het familiebedrijf Kuypers & Co., dat decennialang de import van Odo-ro-no had verzorgd, bestaat overigens nog altijd en opereert thans onder de naam Kuypers Cosmetics (Bussum).

Odo-ro-no was aanvankelijk verpakt in glazen flacons met een gewelfd profiel en een bakelieten schroefdop. Aan de binnenzijde van de schroefdop was een tamponeerstaafe bevestigd waarmee de lotion kon worden aangebracht. De flacons waren vervaardigd door Owens Illinois. In 1955 maakten de glazen flacons plaats voor blauwe plastic flacons voorzien van een verstuiwer. Naast een grote enigszins discusvormige plastic flacon voor op de toilettafel kwam er ook een kleine plastic knijpfles voor in de damesstas. Beide knijpflessen voldeden niet echt omdat de lotion alle kanten heen werd gespreoid, een kwaal die alleen maar erger werd naarmate een fles leger raakte. Vanaf 1957 was Odo-ro-no tevens verkrijgbaar in een plastic draaistift (*swivel stick*) en in 1958 volgde de introductie van een roller (de zogenaamde *Odo-matic*) die als grote voordeel had dat de deodorant bij het aanbrengen uiterst gelijkmatig werd verdeeld. De komst van beide laatstgenoemde verpakkingen luidde een nieuwe fase aan in de acceptatie, verspreiding en het gebruiksgemak van deodorants.

In 1967 bracht de Engelse Rockband 'The Who' (wie van U kent die nog?) een album uit onder de titel 'The Who Sell Out' met daarin het door Pete Townshend geschreven liedje 'Odorono'. Nostalgische liefhebbers kunnen het nog wel vinden op You Tube.

Het werkzaamste middel tegen transpiratie!

Alleen de nieuwe ODO-RO-NO Cream geeft U al deze voordelen!

1. Stopt transpiratie vlug en zeker!
2. Neemt de geur onmiddellijk weg!
3. Beschermt U 1 tot 3 dagen!
4. Irriteert de huid nooit! Kan direct na 't scheren worden gebruikt!
5. Volkomen onschadelijk voor elke stof.
6. Wordt niet droog of korrelig zoals gewone middelen vaak doen!

Millioenen vrouwen gebruiken

ODO-RO-NO CREAM

Imp. Kuypers & Co. Amsterdam

Er is ook Odo-ro-no in vloeibare vorm: „Odo-ro-no Liquid“

Volkomen beschermd tegen transpiratie

ruim 3 dagen lang

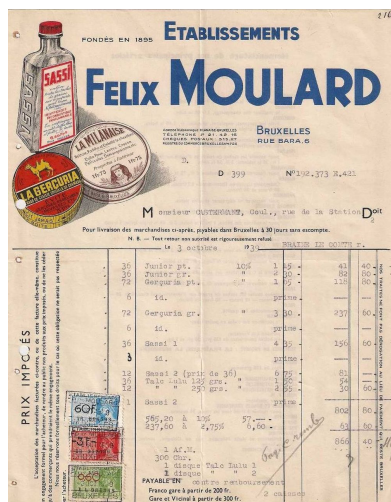
Even een klein beetje Liquid Odo-ro-no... en ruim 3 dagen hebt U niet de minste last van transpiratie en haar gevolgen. Bovendien is Odo-ro-no absoluut onschadelijk voor Uw huid en kleding! Volg het voorbeeld van miljoenen!

Er is ook Odo-ro-no in vaste vorm: Odo-ro-no cream

ODO-RO-NO LIQUID

Het originele vloeibare middel tegen transpiratie. Regular voor normaal gebruik. Instant voor gevoelige huid.

Importeur: Kuypers & Co. - Amsterdam

Sassi

In 1931 brengt de firma Félix Moulard uit Brussel een middeltje op de markt om vetvlekken uit textiel te verwijderen. De merknaam van deze vlekverwijderaar luidt Sassi. Het product wordt gebotteld in een plat enigszins taps toelopend flesje met een rode bakelieten schroefdop. Op beide zijanten van het flesje staat in embossement de merknaam vermeld.

Firma Félix Moulard, opgericht in 1895, is gevestigd in de wijk Anderlecht alwaar zich aan de Barastraat, in de onmiddellijke nabijheid van het station Brussel-Zuid, een fabriekscomplex bevindt waar allerlei drogisterijwaren worden vervaardigd. Het assortiment van de firma Moulard is buitengewoon veelzijdig: reukwaters, pommades, tandpasta, shampoos en deodorants maar ook waspoeder, schoensmeer, koperpoets, textielkleurmiddelen en insectenverdelgers. Buiten cosmetica en schoonmaakmiddelen worden tevens bakpoeder, puddingpoeder en droppastilles vervaardigd. De bekendste merkartikelen van Félix Moulard zijn La Milanais (shampoo), Junior (talkpoeder) en La Gerçuria. Dit laatste product is een zalfje tegen

vingerkloven waarin kamelenvet (op zijn Vlaams: *kemelvet*) zou zijn verwerkt. Een ander bekend merkartikel is La Pondeuse, een middel dat aan kippenvoer moet worden toegevoegd om de leg te bevorderen.

In België vinden de producten van Félix Moulard gretig aftrek maar de export naar andere Europese landen is voor zover bekend gering. Afgaande op advertenties in kranten en weekbladen heeft in Nederland alleen het product Sassi enige naamsbekendheid verworven. De vlekverwijderaar wordt in de jaren vijftig geïmporteerd door Johannes Vermeer (1909-1978) uit Tilburg. Vermeer is een gediplomeerd opticien, die vanaf het midden van de jaren dertig samen met zijn vrouw G.L.M. (Dina) Vromans een

brillenwinkel drijft in de Zomerstraat. In

1938 breidt Vermeer zijn zaak uit met een afdeling waar bandages, korsetten en steunkousen worden verkocht. Kennelijk gooit Vermeer het na de oorlog als importeur van Sassi over een heel andere boeg. Of is het importeurschap een nevenactiviteit van Vermeer geweest en zou hij Sassi aanvankelijk hebben verkocht als een middel om brillenglazen schoon te poetsen?

In België is Sassi tot op de dag van vandaag verkrijgbaar in drogisterijen en sommige supermarktketens. Het wordt vervaardigd door de producent van schoonmaakmiddelen en onderhoudsproducten Fabel N.V. in Archennes (Eerken, Waals-Brabant). Dit bedrijf heeft een tiental jaren geleden een aantal producten uit het assortiment van Félix Moulard – behalve Sassi ook de antikloofzalf La Gerçuria – overgenomen. Tegenwoordig wordt Sassi verpakt in plastic flesjes. Alleen het formaat en de kleur van het etiket doen in de verte nog denken aan het oorspronkelijke flesje.

Geraadpleegde literatuur

Everts, Sarah, How advertisers convinced Americans they smelled bad, *www.smithsonian.com* (3 augustus 2012)

Favre, Jean-Paul, *Richtige Farbe, erfolgreiche Packung = La couleur vend votre emballage = Color sells your package* (Zürich : ABC Verlag, 1969)

Ficke, Geoff, Advertisings first “whisper campaign” created the modern antiperspirant deodorant industry, *www.duquesamarketing.com* (18 januari 2013)

Sivulka, Juliann, Odor, oh no! : advertising deodorant and the new science of psychology, 1910 to 1925. In: *Conference of Historical Analysis and Research in Marketing (CHARM) Proceedings 13* (2007), p.212-220

Geraadpleegde bronnen

P.J.M.L. Tieleman (brand manager en directeur/eigenaar van Kuypers & Co. 1969-2006)

J. Joris (export manager van Fabel S.A.)

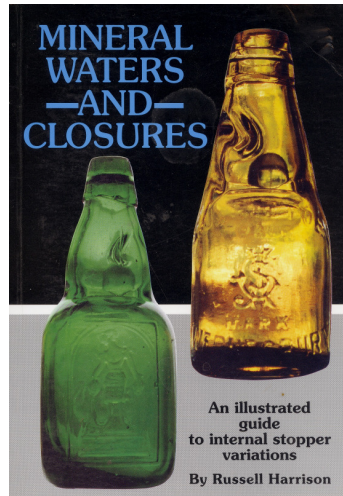

HOE KRIJG IK 'M DICHT?

Dat was lang de vraag. Zoals bekend lukte het pas een eeuw nadat Joseph Priestly uitgevonden had hoe water met koolzuur te verzadigen om een deugdelijke afsluiting te vinden die de gasdruk in de fles kon handhaven. Tot die tijd moest men zich behelpen met een kurk.

De uitvinding van Hiram Codd uit 1872, hier 'kogelfles' genoemd maar in Engelstalige gebieden aangeduid als 'Codd Bottle' is daarvan het meest populaire voorbeeld maar zeker niet het enige.

In DOF 128 schreven we al over de patenten van Henry Barrett, onder andere uitvinder van de inwendige schroefsluiting, die tevens in combinatie daarmee gebruik maakte van het principe om een fles van binnenuit met een al of niet rond gevormde kogel af te sluiten. In 'Mineral Waters and Closures' van Russell Harrison (aanwezig in onze bibliotheek) staan tientallen Engelse 'patenten' vermeld; grotendeels variaties op het Hiram Codd principe, met een breed scala aan mogelijkheden om door vormgeving van de fles de kogel op zijn plaats te houden tijdens het uitschenken. Voeg daarbij nog de variaties aan het materiaal, de vorm en de kleur van de

kogel, het kleurengamma (aqua, groen, amber en blauw) van de fles en het feit dat de monding soms van een afwijkende kleur glas werd gemaakt en het wordt duidelijk waarom sodawaterflessen in Engeland bovenaan het verlanglijstje staan van flessenverzamelaars.

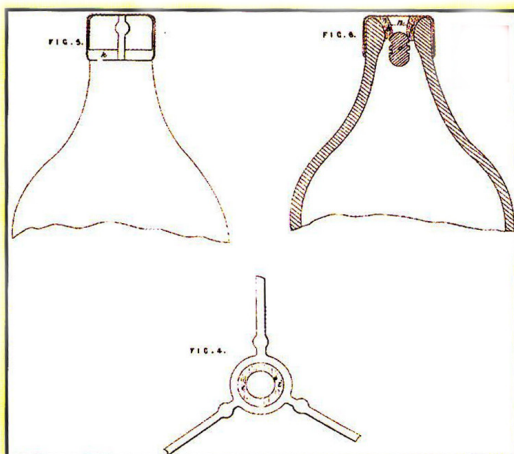

Ons Engelse 'zusterblad' *Antique Bottle Collector* rapporteert er regelmatig over. Meestal zijn dat artikelen van Mark Potten, die we op dit gebied gerust de super verzamelaar van Engeland mogen noemen. Een van zijn recente verhalen gaat over twee universele patentsluitingen waarvoor geen speciale flessen nodig waren omdat ze op bestaande flesmondingen konden worden aangebracht. Hieronder volgt het resultaat van zijn research, vertaald en bewerkt door Johan Soetens.

DE EDWARDS' EN HORNER PATENTEN, 1874.

Door Mark Potten

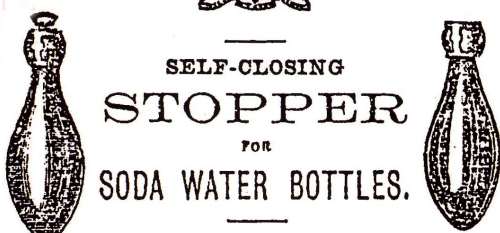
John Edwards, een 'music professor' uit Hull, in Yorkshire, was in 1874 de eerste om patent aan te vragen voor het idee om bestaande flessen gasdicht af te sluiten met behulp van een metalen cap met daaronder een rubberschijf. De cap werd op zijn plaats gehouden door drie daar aan bevestigde uitsteeksels die om de monding van de fles gebogen werden en door een stukje ijzerdraad werden vastgebonden. In de fles zat een afsluitplug die door de gasdruk vanzelf tegen de rubberschijf werd gedrukt en voor de afsluiting zorgde.

Links: afbeelding uit het Edward's patent uit 1874 met rechts details van de sluiting.

EDWARDS' PATENT.
BY ROYAL LETTERS PATENT.
SELF-CLOSING STOPPER
FOR
SODA WATER BOTTLES.

*All communications for full particulars to be made to
JOHN EDWARDS, New Garden Street, Hull, Yorkshire.*
Circulants and Lithographs of Filling Machines, &c., can
be had by applying as above. Sample bottle (packed in
case) sent on receipt of six stamps.

Een advertentie uit 1874 toont Edwards' 'self closing stopper', aangebracht op een standaard Hamilton sodawaterfles. Daarnaast een 6 oz. Hamiltonfles van 'The Stretton Hill Mineral Water Co.' voorzien van een Edwards sluiting en in de fles een glazen kogeltje.
Links onder: een drietal flessen naar patenten van Edwards. De rechter fles wordt aangeduid als 'Saturn Bottle'.

Binnen twee jaar had Edwards nog twee patenten op zijn naam staan. Beide hadden betrekking op de vorm van de fles en waren er op gericht de afsluiter, soms rond, soms kegelvormig, tijdens het uitschenken op zijn plaats te houden. Afbeeldingen van deze flessen zijn ook te vinden in het bovengenoemde boek van Rusell Harrison.

Twee weken na Edwards, op 17 oktober 1874, patenteerden drie broers/mineraalwater fabrikanten een soortgelijke sluiting. Frederick, William en Joseph Horner uit Manchester hadden bijna gelijktijd met John Edwards het idee opgevat voor een gasdichte sluiting die op een fles met een standaardmondung kon worden toegepast. Ook zij gingen uit van een metalen afdekking (tin, in dit geval) rustend op een rubber ring. Het werd op zijn plaats gehouden met behulp van kit en een stukje ijzerdraad dat door twee ogen werd gevoerd om afglijden te voorkomen.

Het geheel was door de afnemers zelf aan te brengen op hun bestaande flessenpark. De gebroeders Horner gebruikten geen glazen kogel maar een cilindervormige plug en dat bracht ze in conflict met Barrett & Elers die reeds in 1868 een dergelijke

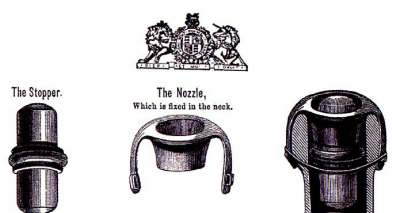

afsluiter gepatenteerd hadden. (Zie DOF 128, pagina 16).

Uiteindelijk verbood de rechter het gebruik van de cilindrische stop in het patent en Horner & Co. bediende zich vanaf die tijd van conische stoppers zoals blijkt uit bijgaande advertentie uit 1880.

October 17, 1874. The United Kingdom Mineral Water Trade Review and Guardian.

HORNER & CO'S PATENT.

The Stopper. The Nozzle, which is fixed in the neck.

Thick India-Rubber Tubing is attached round the nozzle, and effectually prevents any escape of gas. This tubing is not in the least exposed, nor does it come in contact with the beverage. The nozzle is further secured to the neck of the Bottle by strong wire, threaded through the loops (see sketch), and in such a way that it cannot be taken off (except with a suitable instrument) or otherwise tampered with.

To save needless correspondence the Trade are respectfully informed that
WE CANNOT GRANT LICENSES
in the undermentioned places. The exclusive rights having been sold, applications for Licenses must therefore be made to the Proprietors of these concessions:—

Appleton.	Cardiff.	Ilfracombe.	Oldbury.
Aberdare.	Cowbridge.	Keighley.	Ridgely.
Beverley.	Coventry.	Kidderminster.	Rhymney.
Brough.	Cradley.	Leekington.	Swansea.
Barnstaple.	Dudley.	Llandaff.	Stourbridge.
Blidford.	Hull.	Merthyr Tydvil.	Sheffield.
Bridgend.	Horsens.	Mitfield.	Tipston.
Birmingham.	Hendley-in-Harden.	Mytholmroyd.	Wolverhampton.
Bushbury.	Halifax.	Market Weighton.	Widnesbury.
Bradford.	Huddersfield.	Nash.	Walsall.
Cottingham.	Instow.	Newport.	

GLOBE WORKS—Blossbury, Oxford Street, Manchester.

THE MINERAL WATER TRADE RECORDER AND ADVOCATE. [MARCH 1st, 1880.]

NOZZLE. DAVENPORT'S NOZZLE AND STOPPER, (HORNER'S PATENT) CONE STOPPER.

The only Patent for utilising Old Bottles!
WITH INTERNAL STOPPERS.

No Corks or Wire—Great Saving of Labour.
Nozzles easily applied to any Bottle.
No Leakage—No Outlay in New Bottles.
Easily Cleaned, Stoppers being either of Glass or Earthenware.

Nozzle and Stopper can be used again if the bottle breaks—this alone is a great advantage over other patents.
Cost of Nozzles and Stoppers saved in one Season.

We beg to inform the trade that we have purchased the above patent, and have, by improving the same and supplying a BOTTLING MACHINE with the latest improvements, made it one of the most popular patents in the trade.

PRICES REDUCED AS UNDER:—

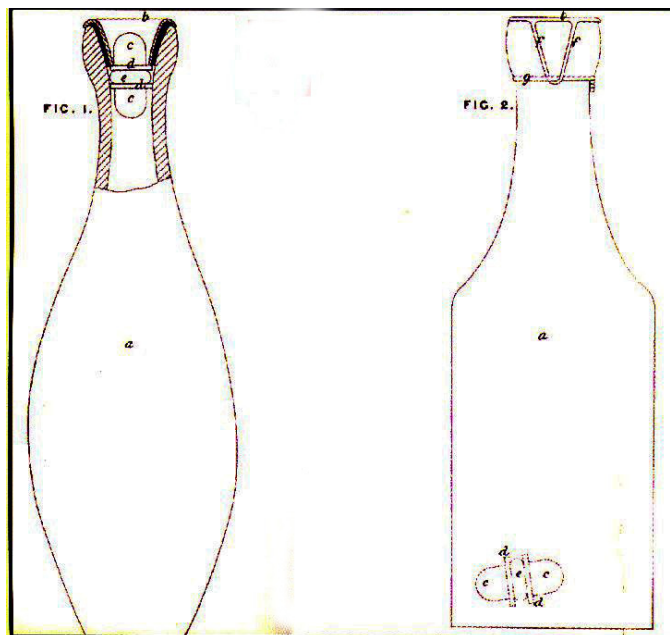
Nozzles, Stoppers and Washers	14/- per gross.	Bottling Machines without Syrup Pump	£10 10 0.
Extra if Nozzles are Nickel-plated	6/- each.	" with "	£16 10 0.
Machine for fitting Nozzles	20/- each.	Royalty	£5 5 0.
Boxwood Openers	10/- per gross.	(Which we return if 100 gross or upwards are purchased in one season.)	

SAMPLES SENT—A Dozen Bottles fitted and returned without charge.
TRIAL ALLOWED—Every facility given to parties desirous of adopting this patent.

The NEW NICKEL-PLATED NOZZLE as now supplied makes this patent the neatest and best finished in the market, as the Nozzle never tarnishes and washes bright as silver.

New Bottles supplied direct from the makers fitted, tested, and ready for use 31/- per gross with Ball Stopper.

Sole Proprietors—DAVENPORT & Co., 99, High Holborn, LONDON.

Boven: Afbeelding uit het patent van de gebroeders Horner van 17 oktober 1874. Middels een rechtzaak zou later een stokje worden gestoken voor het gebruik van het afgebeelde type afsluiter. Links: Een standaard sodawaterfles met resp. een glazen, een houten en een porceleinen afsluiter alsmede een 10-kantige 'cucumber bottle'. Beide flessen zijn voorzien van Horner's patentsluiting. De rechterfles heeft een ronde glazen knikker als afsluiter.

SUMMARY

Coincidentally, two metal-wired top closures were patented within two weeks of each other; those of Edwards', a music professor from Hull in Yorkshire, and of the three brothers Horner, aerated water manufacturers from Manchester. Both of these consisted of a brass or tin nozzle/cap which was fitted with a rubber seal that clasped around the lip and neck of the bottle. The closure could be applied to standard sized Hamilton bottles and were held in place by three (the Edward closure) or two (the Horner variety) arms that passed around the exterior of the neck of the bottle and were fastened with a stretch of metal wire.

The metal cap was John Edwards' first patent and within a year he had also taken out two others, related to the shape of the bottle. Those bottles had a thin lip and therefore the cap had short legs and only one dimple to keep the wire in place. The Horner closures used a loop in the metal arms for that purpose. One of these bottle designs, called the 'Saturn' bottle, has a ring around the base in order to keep the washer or marble in place while pouring out the content. In June 1874, Horner & Co. was taken to court by Barrett & Elers because the stopper they had 'invented' was in principle the same as that patented by Adams & Barrett (now Barrett & Elers) in September 1868. The Solicitor-General ruled that the stopper had to be removed from the patent specification. Maybe this is why all the stoppers found in Horner's patent bottles are either cone or ball shaped.

In 2011, during a bottle show in Berkhamsted, near London, this Edwards Patent Saturn Bottle cropped up.

The variant itself has been seen before, but never with a Horner patent stopper inside!

Een Deens lid stelt zich voor.

Karsten Frederiksen Skov

vertaling: Willem van Traa

Some 10 years ago I went to a flea market where I saw a big green bottle with a crooked neck. Very nice, but very big, so I went home empty handed. The following day I returned and bought the bottle. Later I was told that it's called a demijohn. That's the way my passion for bottles began. In the beginning I bought everything that looked a little bit old. Now and then I got hold of some bottles that looked a little more "dented" and uneven. I liked them a lot, and I started to collect that kind of bottles. Without knowing it, I

had started to collect handblown bottles. One day I visited an antique shop in liquidation, everything at half price. I looked a lot at two very dark, uneven "glass tubes" with a bottom. I asked about the price, and I thought that it was quite expensive, even though it was half price. The following day I returned, and I paid the 50 euros that the owner asked for. Much later I learned that it was French packaging glass. My first two black-glass bottles. That's how my interest for very old glass started. In this way a couple of years passed with my interest that seemed a little weird not only to my friends, but also to myself. One day I by accident saw an article in the newspaper about a Danish bottle club. I thought that I was pretty much alone, but apparently there were others who had the same weird hobby. Then I became a member and met some fine people, and through these people I got to know about how varied the colours and the forms of something as simple as a bottle can be. Almost all collectors collect embossed bottles, minerals etc. I actually do that myself, but these last years I have mainly been into collecting older glass objects, mainly bottles. It's more difficult to find, but every year something shows up. And yes, I cannot help it, sometimes when see a specific specimen, I buy another demijohn. And yes, I do not know what to do with these big bottles for which there really is no place. My collection of black glass mainly consists of objects bought in Denmark. Here are my latest purchases.

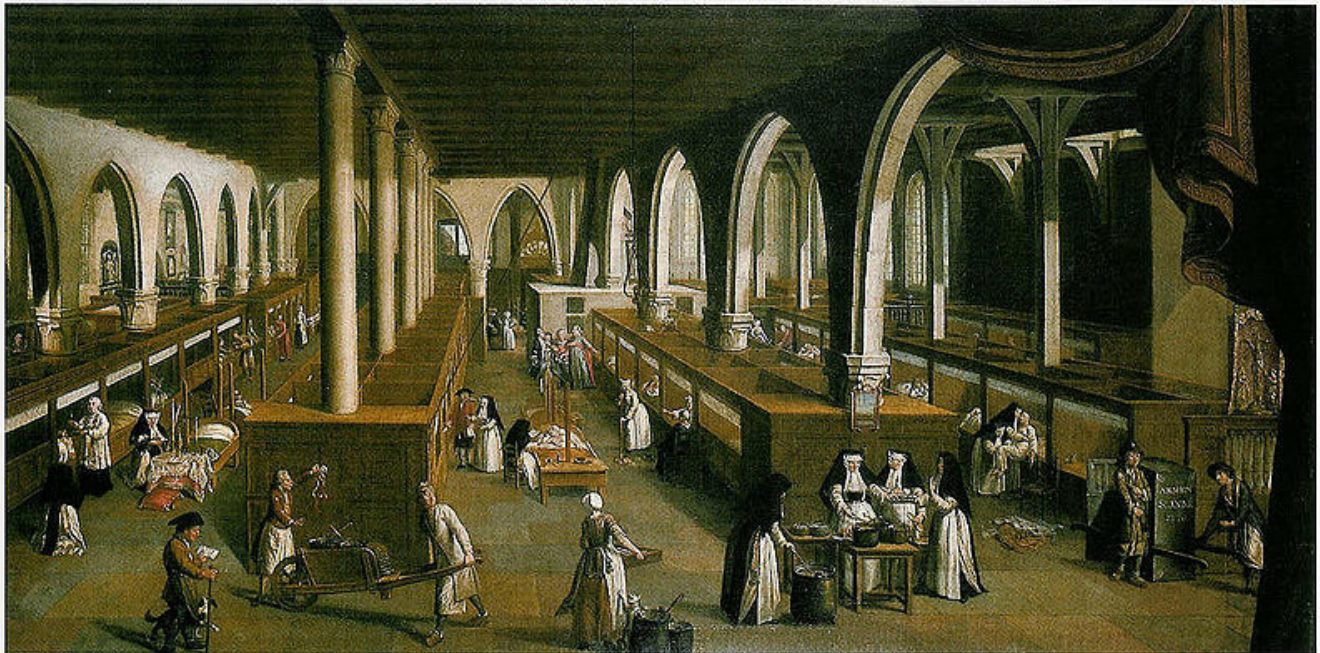
Zo'n 10 jaar geleden zag ik op een vlooienmarkt een grote groene fles met een scheve hals: mooi, maar wel erg groot dus liet ik hem staan. De volgende dag ging ik terug en kocht de fles die, naar ik later hoorde, demijohn heette. Zo begon mijn belangstelling voor flessen. In het begin kocht ik alles wat er maar oud uitzag. Zo nu en dan vond ik flessen die er 'gedekter' en minder gladjes uitzagen. Omdat ik die mooi vond, begon ik ze te verzamelen. Zonder het te weten, kreeg ik zo een verzameling mondgeblazen flessen. Op een dag was ik bij een antiquair met een opheffingsuitverkoop, alles voor halve prijs. Ik zag twee zeer donkere 'glascylinders' met een bodem. De prijs vond ik nogal hoog, zelfs met de korting. De volgende dag kwam ik terug en betaalde de € 50 die de verkoper er voor vroeg. Veel later begreep ik dat mijn eerste twee 'Waldglas' flessen Franse voorraadflessen waren. Zo begon dus mijn belangstelling voor zeer oud glas. Mijn vrienden vonden deze belangstelling een beetje vreemd en ik eigenlijk ook wel. Tot ik op een dag toevallig in de krant een stuk las over een Deense vereniging van flessenverzamelaars. Ik dacht dat ik de enige was, maar kennelijk waren er meer mensen met zo'n vreemde hobby. Ik werd lid en ontmoette mensen, van wie ik leerde hoe verschillend in kleur en vorm zoiets eenvoudig als een fles kan zijn. Bijna iedereen verzamelt gezegelede flessen, mineralen, ed. Ik doe dat ook wel, maar heb me de laatste jaren toegelegd op oudere glazen voorwerpen, vooral flessen. Die zijn moeilijker te vinden, maar elk jaar vind ik wel wat. Ik kan het niet helpen, maar soms koop ik weer een demijohn, als die een bijzondere vorm heeft. En ik weet ook niet wat ik met die grote flessen aanmoet waar ik eigenlijk geen plaats voor heb. Mijn verzameling Waldglas glas heb ik vooral in Denemarken gekocht. Dit zijn mijn laatste aanwinsten.

EENDRAECHT MACKT MAECHT

Johan Soetens

Brugge. Op een mooie dag lopen er soms meer toeristen op straat dan inwoners. De stad is een toeristische trekpleister van de eerste orde dank zij de vele kunstschaten en de uitzonderlijke atmosfeer van de stad die eeuwenlang haast ongewijzigd is gebleven. Veel van de historische gebouwen en kerken staan zich te spiegelen in het water zoals dat van de Rozenhoedkaai of het Minnewater. Eén daarvan is het Middeleeuwse Sint-Jans Hospitaal, ooit de grootste stedelijke instelling voor zieken, armen, daklozen en behoeftigen.

Schilderij uit 1778 van Jan Breerboeck (1739-1806) Het leven in de Middeleeuwse ziekenzaal van het Sint Jans Hospitaal, een der oudste bewaard gebleven hospitaalgebouwen van Europa. Links onder: Hans Memling: Sint Ursula schrijn (1489), beschouwd als één der zeven wonderen van België. Rechts: Hollandse en Franse (Verre Fougère) 18e eeuwse flessen onder de authentieke gewelven.

Het werd gesticht door de stadsmagistraten, dus in wezen door de burgerij en was diens gevolg geen zuiver religieuze instelling hoewel geleefd werd volgens de Benedictijnenregel. Deze schreef voor om alle 'gasten' te ontvangen als zouden ze Christus zelf zijn. Vanaf het verdwijnen van de broedergemeenschap op het einde van de 16de eeuw stonden de zusters augustinessen in voor het beheer en de ziekenzorg. Vanaf de 20ste eeuw gebeurde dit door gewone burgers. Het oudst bewaarde document dateert van 1188. Het is geen stichtingsakte maar een huishoudelijk reglement opgesteld in het Latijn. In een 22-tal 'artikels' worden de leefregels van de bewoners vastgelegd.

Het hospitaal is tot 1976 als zodanig in gebruik gebleven. Tegenwoordig is het een aan de schilder Hans Memling gewijd museum. In de hospitaalkapel gaat dan ook alle aandacht naar diens schilderkunst uit. Deze schilder uit de 15de eeuw maakte zijn belangrijkste meesterwerken, zoals het beroemde Ursulaschrijn, voor het Sint-Janshospitaal. Maar vandaag zijn we hier om een bijzonder glas te bekijken

Uit 1664 stamt dit bijzondere glas, versierd met faience en verguld zilver en koper. Op de vlakken staan de wapenschilden gegraveerd van de vier belangrijkste vier Middeleeuwse hospitalen van de stad, achtereenvolgens het Sint Jans Hospitaal, het Sint Juliaanshospice dat speciaal gericht was op passanten, het O.L.Vrouwe ter Potterie, een bejaardeninstelling dat tot op de huidige dag nog functioneert en het Magdalena Leprozen Hospice. Aan de rand is de tekst 'EENDRAECHT MACKT MAECHT' aangebracht – een regel die in het Europa van nu nog niets aan betekenis heeft verloren. De traditie wil dat met dit glas op nieuwe oversten een heildronk werd uitgebracht

Nu we toch in de buurt zijn lopen we meteen even de oude apotheek binnen, gesticht in 1645 en in gebruik gebleven tot 1971. Ze werd geleid door de zusters apothecaressen en één van hen, Eleonora Verbeke, stelde in 1751 het 'Winckelboek' samen waarin nog altijd leesbare recepten staan. De apotheek is op een oude toonbank houtsculptuur te zien en ook op een schilderij van Philippe de Bree uit 1845. Sindsdien is er aan het interieur niets veranderd en liefhebbers van oude apothekersflessen en majolica potten kunnen hier hun hart ophalen. *Hoorde ik iemand zeggen 'Tijd voor een pintje'?*

Flaschen und Glassammlertreffen Plön

Willem van Traa

De jaarlijkse Flessen- en Glasbeurs in Plön (ieder 1^e weekeinde van juni) is zo'n vaste waarde geworden dat er, in de strijd om onze beperkte plaatsruimte, niet altijd uitgebreid verslag kan worden gedaan. Ik houd het dus kort. Onnodig de gezellige vóórbeurs-BBQ in de tuin van Hella en Jürgen Böhrens te vermelden en het traditiegetrouwe goede weer. De Norddeutsche Rundfunk organiseerde dat weekeinde in Plön een agrarische beurs, die veel volk trok dat ook bij ons langs kwam: goed voor wat extra verkoop. Maar ik geef graag alle aandacht aan alle aanwezige clubleden, uit binnen- en buitenland, die met hun koopwaar hier een plaats verdienen. Verder een vraag van Horst Klusmeier naar de functie van dit buisje(?) in dik Waldglas, aan één kant open en hol, lengte 20 cm. Wie het weet, mag het me mailen. (NB. Volgens Johan Soetens is dit een parison (voorgevormde fles), machinale productie. Vgl. IGV pag. 366 resp. 420).

Tenslotte konden we in Karsten Frederiksen Skov ons eerste Deense lid verwelkomen. Met enige trots meldt de redactie dat hij bij het zien van ons mooie tijdschrift 'verkocht' was en zich ter plekke bij Klaas Prins als lid meldde

Isa & Olaf Koch

Hella & Jürgen Böhrens

Horst Klusmeier

Klaas Prins

Marijn Vermeulen, Anke Prins, Annelies Wagter, Hella Böhrens

Sebastiaan Brösel

EN DAN DIT NOG....

Er gaat niets boven Groningen

Daarom gingen we deze keer naar het noorden. Voor sommigen een thuiswedstrijd, voor de anderen een lange reis. Zo merkte ik ook eens wat sommigen voor de vereniging over hebben. Hero-Jan en Jansje Hooghoudt stonden klaar met koffie en soep voor de vermoeide reizigers. Het gedestilleerd-assortiment stond al klaar, maar daar moesten we tot later in de middag van afblijven. Hoewel hij meermalen zei niets meer te maken te hebben met de bedrijfsvoering, was het wel duidelijk dat dit nog steeds 'zijn' bedrijf was. Hoe kan het ook anders als je familie al generaties lang de naamgever is van de destilleerderij en er de leiding over voert? De verplichte nummers van de jaarvergadering werden in rap tempo afgewerkt. Het aantal leden staat er goed bij, er is een stevige reserve en we laten met het Tijdschrift en op diverse beurzen ons gezicht zien. De drie bestuursleden werden met applaus voor hun arbeid bedankt. Er was één kandidaat voor de openstaande functie van voorzitter. Willem van Traa kon dus bij acclamatie achter de bestuurstafel plaatsnemen. Na een kort dankwoord, kondigde hij een 'glas-symposium' voor volgend jaar aan, nadere details volgen. Daarnaast bood Coos van Deursen zich spontaan aan onze bibliotheek te gaan beheren, waarmee hij ieders dank oogste. Na een rondleiding door Hero-Jan, konden we zijn in drie volle vitrines opgestelde glazen en flessen bekijken, die later een apart artikel verdienen. Moe maar voldaan keerden we aan het eind van de middag weer naar huis.

Een zee van glas

18 oktober 2013
t/m
19 oktober 2014

GLAS

NATIONAAL GLASMUSEUM LEERDAM

Lingedijk 28-30
Leerdam
0345 612 714

Een zee van glas

De onderwaterwereld van professor Ernst Haeckel

Jan Taminiau, Andries Copier, Katherine Coleman, H.P. Berlage, Bernard Heesen... wat hebben deze kunstenaars met elkaar gemeen? Allen raakten geïnspireerd door de wetenschappelijke illustraties van Ernst Haeckel. Deze Duitse zoöloog bracht rond 1900 de wereld van de diepzee dichterbij. Het Nationaal Glasmuseum brengt natuur, wetenschap en kunst op een unieke manier samen in het grootste project van het museum tot nu toe.

Een zee van glas toont de illustraties van Ernst Haeckel, de daarop geïnspireerde glasobjecten van vroeg twintigste eeuw tot heden en de organismen zelf, in een aquarium, onder de microscoop of op sterk water. Diverse glastechnieken zijn vertegenwoordigd in de tentoonstelling: geblazen glas, glas-in-lood, gegraveerd glas, voor de lamp geblazen glas en glas in combinatie met andere materialen.

◀ Leerdam Unica, A.D. Copier, 1931-32
Ook Copier liet zich inspireren door Ernst Haeckel

BEURSPERIKELLEN

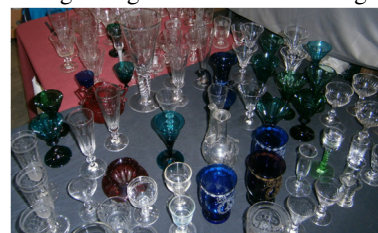
John Poot

Het belooft een bijzondere beurs te worden dit voorjaar. Allereerst waren er verschillende afzeggingen zoals die van Klaas Prins die van een vakantie ging genieten. Gelukkig had hij wel voor inbreng gezorgd van enkele mooie flessen o.a. met de beeltenis van Paul Kruger en een aantal met de beeltenis van zijn generaals. (Zie voor een beschrijving daarvan: Johan Soetens- 'Vertou op God en die Mauser' in DOF nr. 130). Ook voor een serie jeneverglasaesjes was gezorgd. Enkele flessen van Jac Jongert complimenteerden zijn inbreng. Ook Jean Jetzers kon deze dagen ook niet aanwezig zijn en wij misten dus enkele grote flessen op de stand maar bovenal misten wij de verkooptechniek van Jean. Ook

Willem van Traa kon dit jaar niet langskomen, vandaar dat deze regels nu van mijn hand komen. Gelukkig waren er ook veel leden wél en was de presentatiestand weer een lust voor het oog. Henk Pluim had extra glazen meegenomen maar voor de eerste dag om was had hij daar het merendeel van geruimd voor gouden oorbellen, mooie antieke kralen of echt versteend hout. Henk doet al weer een aantal jaren mee met de stand maar had zo'n succes nog niet eerder meegemaakt. Joke Andringa had op verzoek ook gezorgd voor extra spulletjes. Daardoor was het vrijdag en zaterdag wel wat krap maar door gewoon niet alles uit te pakken lukte het best. Voor de zondag hadden wij weer de ruimte van 2 extra kramen waarvan wij er een hebben gebruikt om met behulp van wat extra posters reclame te maken voor onze vereniging en het 'glashistorisch tijdschrift'. De stand viel goed op en had veel bekijks. De andere kraam was voor Joke en de eigen kraam wordt gebruikt door Henk die nog steeds goed aanloop had van geïnteresseerd publiek. Ook ikzelf had een aantal artikelen meegebracht maar die gingen aan het eind van de zondag allemaal weer retour. Leuk was dat er ook dit jaar weer een aantal leden langs kwamen en bijzonder was het dat er een reactie kwam van ons lid Theo Hulst uit Australië. Deze liet zijn broer, die een maand geleden in Australië was, de groeten over brengen aan de vereniging en aan Peter Vermeulen en Lei Damoiseaux in het bijzonder. Helaas waren deze niet op de beurs aanwezig maar met een glaasje wijn van Joke was het toch even gezellig. Ook kwamen er nog 2 medewerkers van het Museum uit Assen met een verzoek om info/medewerking voor een expositie. Omdat dit al eind mei rond moet zijn hebben wij u deze informatie apart gemaild.

In november is er weer een beurs, en ook dan hopen wij weer aanwezig te zijn en ook weer veel leden te verwelkomen. Deze beurs had voor ons het thema **jenever glaswerk**. Het thema voor de volgende beurs moet nog worden gekozen en wie weet heeft U een goed idee. We zijn nog op zoek naar leden die de vitrine's kunnen vullen met artikelen uit hun verzameling. Heeft u een idee graag een mailtje naar klaasprins43@gmail.com of naar johnpoot@hotmail.com

erfgoedplus.be
vrij meer dan 20.000

Over ons Deelnemers Collecties Zoeken Contact Help

Detailfiche
→ terug naar zoekresultaat

Titel: Asbak 'Theunissen' voor Theunissen, Hasselt, ca. 1935-1950
Object: asbakken Q
Inventarisnummer: 09.0052.00
Collectie: Collectie van het Nationaal Jenevermuseum, Hasselt Q
Beschrijving: Ronde, gestoken, bakelieten asbak, tweedelig, schroef in elkaar. Het bovenste deel draagt in reliëf de tekst: 'Stokvis J. Theunissen, Hasselt'.
Materiaal: bakeliet
Maatregelen: geheel hoogte: 4,5 cm
geheel diameter: 10,3 cm
maat gepast midden
Opschriften: Theunissen, Joseph
Theunissen, Joseph
Vervaardiger: Theunissen, Joseph
Productiedatum: 1935-1950
Locatie: Jenevermuseum (Hasselt) Q
Erfgoedplus.be ID: 71022452.pmf.20015

REAGEREN

HET HASSELTSE JENEVERMUSEUM

heeft 1597 'Jeneverobjecten' uit de collectie op de website **Erfgoedplus.be** geplaatst. Bezoekers kunnen hier een selectie vinden van asbakken, flessen, kurkentrekkers, onderzetters, luciferboekjes, schilderijen, affiches enz. Erfgoedplus.be is een zoekwebsite voor cultureel erfgoed in Limburg en Vlaams-Brabant en ontsluit digitaal collecties uit deze twee provincies.

Hiernaast een pagina waarop een bakelieten asbak getoond wordt uit 1935-1950 van de Hasseltse distilleerderij Theunissen.

Mutaties 2^e kwartaal 2014:

Nieuwe en gewijzigde e-mailadressen:

Jocelyne Bekker: j.bekhen@upcmail.nl
Joop en Liesje van Diessen: jhvandiessen@telenet.be
Jan van der Laan: jenlvanderlaan@home.nl
Dieter Schaich: schaich@mnet-mail.de

OM TE NOTEREN:

Zondag 28 september Jaarlijkse veiling in OCUISINE te Utrecht
22 en 23 november Verzamelbeurs in Utrecht.

Nieuwe huisgenoorleden:

Dhr. J. Krall (Hans), behorende bij lid nr. 104
Mw. M.H. Vermeulen (Marianne), behorende bij lid nr. 444

EINDELOOS IN FLESSEN EN POTTEN

0031 356949324 | www.vinkova.com

CATALONIE GLAS VERPAKKINGEN

FLESSEN - POTTEN - SLUITINGEN - (+ TEFLON INLAGEN)

GLAS IS MILIEUVRIENDELIJK

Stedekestraat 48

5041 DN Tilburg

Telefoon 013 - 425440

Telefax 013 - 354082

Shake, Serve & Excel

Let the premium range liqueurs of De Kuyper work for you! Take Sour Grapefruit, our latest taste sensation within our range. Sour Grapefruit is as close to 'the real thing' as you can get! It creates a tantalizingly sweet and sour base for your best cocktails or adds a fruity note to your mixes. Shake, Serve & Excel with the global number 1 liqueur brand! www.dekuyper.com De Kuyper Works!

**Mannûh,
kopûh!**

Mannen onder elkaar. hartevelt
www.mannenonderelkaar.nl
 Geniet, maar drink met mate.

**HET VERHAAL VAN
PASSIE
EN VUUR**

Oude kranten. Hout. Kolen. Daarmee begint het verhaal van de stoker en zijn vuur. Eerst smeert hij de naden van de ketel dicht met graanbeslag. Dan gaat de vlam eronder. Behoedzaam laat hij de kolen gloeien. Op zoek naar de volmaakte temperatuur. Het vuur brandt. Niet alleen onder de ketel, ook in het hart van de stoker. Dat proef je terug in de zachte zuivere graanjenever die zich Ketel 1 mag noemen.

KETEL 1. EEN VERHAAL APART

Geniet, maar drink met mate

BRANDERIJ 'DE TWEELINGH'

NOTARIS

NOTARIS Jeneverspecialiteiten.
Pure bekoring.